BORDO SİYAH

DÜNYA KLASİKLERİ - UZUN ÖYKÜ

ŞEYTAN

TOLSTOY

ÇEVİREN: SANİYE GÜVEN

ŞEYTAN

TOLSTOY

ÇEVİREN:

SANİYE GÜVEN

DÜNYA KLASİKLERİ

UZUN HİKAYE

BORDO SİYAH YAYINLARI

ŞEYTAN
TOLSTOY
Editör: Veysel Atayman
Çeviren: Saniye Güven
Redaksiyon: Veysel Atayman
Türkçe Redaksiyon: Filiz Göver
Tashih: Esen Güray
Bordo Siyah Yayınları

DÜNYA KLASİKLERİ

ŞEYTAN

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY (1828-1910): YASNAYA POLYANA’DA DOĞDU. TOPRAK SAHİBİ ARİSTOKRAT BİR AİLENİN OĞLUDUR. KÜÇÜK YAŞTA AİLESİNİ KAYBETMESİ TOLSTOY’U ÖLÜM VE MUTLULUK ÜZERİNE HAYLİ KESKİN SORULAR SORMAYA VE DÜŞÜNCELER ÜRETMEYE YÖNELTTİ. İNSANLIK TARİHİNİ HÜKÜMETLERİN AHLAKİ ÇÖKÜŞÜYLE BİREYLERİN BUNA DİRENİŞLERİNİN TARİHİ OLARAK ANLAYAN TOLSTOY, SOSYAL DÜZENİN, AHLAKİ GELİŞMEYLE DÜZELECEĞİNE İNANDI. ESERLERİNDEN BAZILARI; *ANNA KARENİNA, SAVAŞ VE BARIŞ, SİVASTOPOL AĞUSTOS 1855*, *İVAN İLYİÇ’İN ÖLÜMÜ*, *KAZAKLAR*, *KREUTZER SONAT*, *ŞEYTAN*, *DİRİLİŞ, NEREDE SEVGİ ORADA TANRI, KATYA, EFENDİ İLE UŞAK*, *KARANLIĞIN KUDRETİ*’DİR.

EDİTÖR

VEYSEL ATAYMAN: 1941’DE İSTANBUL’DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ’NDE ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI VE FELSEFE ÖĞRENİMİ GÖRDÜ. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ MÜTERCİM TERCÜMANLIK BÖLÜMÜNDE UZUN YILLAR DERS VERDİ. HALEN AYNI BÖLÜMDE YÜKSEK LİSANS DERSLERİNE GİRMEYE DEVAM ETMEKTEDİR. FELSEFE, SİNEMA VE EDEBİYAT ALANINDA ÇOK SAYIDA MAKALE, DERLEME VE TELİF KİTABI YAYINLANDI. ÖZELLİKLE SİNEMA HAKKINDAKİ ÖNCÜ DEĞERLENDİRMELERİ NEDENİYLE HATIRI SAYILIR BİR HAYRAN KİTLESİNE SAHİP OLAN ATAYMAN, ÇEŞİTLİ YERLERDE VERDİĞİ SEMİNERLERLE OKURLARIYLA TEMASINI HEP SICAK TUTTU. BORDO SİYAH YAYINLARI’NIN DÜNYA KLASİKLERİ EDİTÖRLÜĞÜ GÖREVİNİ YÜRÜTTÜĞÜ SIRADA ÇOK SAYIDA DÜNYA KLASİĞİNE EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÖNSÖZLER VE NOTLAR YAZDI. YÜZE YAKIN ÇEVİRİSİ YAYINLANDI. 2009 YILINDA DİL DERNEĞİ TARAFINDAN TÜRKİYE’NİN EN PRESTİJLİ ÇEVİRİ ÖDÜLLERİNDEN BİRİ OLAN ÖMER ASIM AKSOY ÖDÜLÜ’NE LAYIK GÖRÜLDÜ.

ÇEVİREN

SANİYE GÜVEN (ATAYMAN): BİYOLOJİ VE JEOLOJİ ÖĞRENİMİ GÖREN SANİYE GÜVEN HALEN GÜNEY AFRİKA'DAKİ BERNARD PRICE PALEONTOLOJİ ENSTİTÜSÜ'NDE GÖREV YAPMAKTADIR. PROF. CELAL ŞENGÖR YÖNETİMİNDE HAZIRLADIĞI YÜKSEK LİSANS TEZİ AMERİKAN JEOLOJİ CEMİYETİ TARAFINDAN "BİR GLOBAL JEOLOJİ ÇALIŞMASI" ADIYLA YAYIMLANDI VE GÜNDEME GETİRDİĞİ YENİ "YOK OLUŞ" TEORİSİ DÜNYA BİLİM ÇEVRELERİNDE BÜYÜK HEYECAN YARATTI. BORDO SİYAH İÇİN *İKİ ŞEHRİN HİKAYESİ*'NİN YANISIRA TOLSTOY'UN *ANNA KARENİNA*, *İVAN İLYİÇ'İN ÖLÜMÜ*, *KREUTZER SONAT VE ŞEYTAN* ADLI KİTAPLARINI ÇEVİRDİ.

REDAKSİYON

VEYSEL ATAYMAN: BAKINIZ EDİTÖR.

TÜRKÇE REDAKSİYON

FİLİZ GÖVER: 1947'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. REMZİ VE YENİ ALAN YAYINEVLERİ İÇİN UZUN YILLAR REDAKSİYON VE DÜZELTİ YAPTI.

TASHİH

ESEN GÜRAY: 1961'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ESKİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜNDEN MEZUN OLDU. 1978 YILINDAN BERİ YAYINCILIK SEKTÖRÜNDE DÜZELTMEN OLARAK ÇALIŞMAKTADIR. GELİŞİM YAYINLARI, SABAH KİTAPLARI VE TURGUT YAYINCILIK'TA UZUN YILLAR ÇALIŞTI. BORDO SİYAH DIŞINDA İŞ-KÜLTÜR YAYINLARI VE CUMHURİYET KİTAPLARINA DA DIŞARIDAN DÜZELTMENLİK YAPMAKTADIR.

ŞEYTAN YA DA İÇİMİZDEKİ FEMME FATALE

Lev Tolstoy (1828-1910) *Anna Karenina*'yı bitirdikten yaklaşık on yıl sonra, 1898 Kasımı'nda, *Şeytan* adlı uzun öyküsünü kaleme almıştır. İlk bakışta, yayınevimizce hazırladığımız *Kreutzer Sonat* (1890) ile dolaylı da olsa tematik bir bağlantısı bulunan bu uzun öykü, okuru oldukça düşündürecek tuhaf bir 'kara delik' çevresinde dönmektedir. Bizim kültürümüzün tanımıyla, genç bir 'köy ağası', babasından kalma çiftliği işletmek üzere köye yerleşir ve orada, kocası şehirde yaşayan genç, hayat dolu köylü bir kadınla bir tür "ihtiyaç giderme ilişkisi" kurar. Derken, kendi sosyal katmanından orta halli bir kızla evlenir, ama önceki ilişki yakasını bir türlü bırakmaz. Tuhaf olan, Yevgeni'nin başına, köylü kadının değil de, içinde ona duyduğu bastırılmaz arzunun bela olmasıdır. Bu sürükleniş, bizi sınırlı da olsa Tolstoy evrenine sokmakta, orada, onun '*aile mitosuna*' ve özellikle de kaynağı Schopenhauer'in metafiziğinde de yatan (bkz. *Aşkın Metafiziği*) cinsel dürtü anlayışına bir göz atmamıza yol açabilecek bir anahtar gibi görünmektedir.

Rusya'da, Tolstoy'un döneminde evlilik kurumu ve boşanma, gerek edebiyatta gerekse de hayatta büyük önem atfedilen ve her iki düzlemde seçkinlerce tartışılan bir konuydu. (Bkz. *Kreutzer Sonat*'ın ilk bölümleri.) Rusya'nın batısında, yani Avrupa'da, örneğin Fransa'da roman ve tiyatroda, evlilik ve evlilik dışı ilişkiler, aldatmalar, ihanetler oldukça hafife alınabilmekte, Rusya'daki gibi ateşli tartışmaların gündemini oluşturmamaktaydı. Örneğin Çerniçevski'nin *Ne Yapmalı* romanı, Rus gençliğinin seçkin katmanı adına bu konuyu tartışmaktaydı. İnsan, evlendikten sonra eski ilişkilerini sürdürme hakkına sahip olamazdı. Bunun gerekçesini aşk da oluşturamazdı. Çünkü, aşk sanılan yoğun tutkular, geçici olabilirdi. Yanlış evliliklerin, taraflardan birini ya da ikisini gelişmekten alıkoyduğu yerde boşanma ancak tartışılabilirdi. Geçimsizliğin, dengesiz birlikteliğin çocukların yetiştirilmesini ve eğitimini de olumsuz etkileyeceği ve bu durumda boşanmanın evliliği sürdürmekten daha doğru olacağı anlayışı gerek edebiyatta gerekse de yaşanan hayatta benimsenmişti.

Bu tartışmaların sürüp gittiği bir dönemde Tolstoy, girişine, “Öç almak bana özgüdür” diye çevirebileceğimiz *İncil*’den bir cümle koyduğu *Anna Karenina*’yla okurların ve aydınların karşısına çıkar. Kocası Aleksey Aleksandroviç’e rağmen Vronski adlı genç bir subayla yaşadığı yasak aşkın sonucunda Anna intihar etmektedir. Tolstoy’un kahramanına layık gördüğü bu son ile *İncil*’den alınma cümle bir araya getirildiğinde, yazarın bir tür tanrısal adalet anlayışına sarılıp sarılmadığı çok tartışılmıştır. Bu konuya, *Anna Karenina* romanına eklediğimiz “yorum” yazısında ayrıntılı olarak değineceğiz. Ancak ailenin, ama en başta Tolstoy’un kendi sosyal varlığını hem ayakta tutmasını mümkün kılan hem de ona bu sosyal statüyü sağlayan aile modelinin, Tolstoy için bir tür aile mitosu, ideal, masalsı bir aile birlikteliği anlayışıyla ilintili olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Tolstoy’un bir mizojen, yani kadın ve evlilik düşmanı olduğunun hem kendi güncelerinden hem de karısının anılarından rahatlıkla çıkartılabileceği ileri sürülüp durulur. Bu bağlamda ideal aile ile aile mitosu ile evlilik, onun kafasında iki ayrı olgu olmalıdırlar. Evlilik, bu ideal, masalsı birlikteliğe yaklaştıkça, bu organik bütünlülüğe uyum ve destek sağladığı ölçüde benimsenebilecek bir şeydir dolayısıyla.

Öyledir de: Tolstoy için kadın bir tensel, cinsel haz nesnesi, hayvansal bir baştan çıkartıcı olarak anlaşılır sanki. Onu evcilleştirmek için, kucağına çocuk vermek gerekir. *Savaş ve Barış*’ta, hafifmeşrep Nataşa’nın doğurgan bir anneye dönüşünü anımsayabiliriz.

Tolstoy aileyi, kendi kişisel bütünlüğünü de güvence altına alan “organik bir bütünlük” olarak kurar bu aile modelinde. Aile bir yandan, toprağın, mülkün, doğanın (orman, hayvanlar vb.) ve kadının doğurgan bedeninin yer aldığı bir organdır; bir yandan da kişiye, soyu sopu üzerinden sosyal statüsünü veren kurumdur. (Tolstoy, Romanof’lardan gelen Çar’ı kendisinden küçük görmekteydi; çünkü kendisi Rusya’nın Romanof’lardan çok daha eski olan, ilk ailelerinden gelmekteydi.)

Yayınevimizde yayına hazırlanan *Kreutzer Sonat*’ın giriş bölümü aile, kadın, ihanet ve boşanma konusunda uzun bir tartışmayı içermektedir: Kompartımandaki öteki yolcuya, karısını öldürdüğünü itiraf eden bir adam, adım adım bir evlilik felaketine nasıl sürüklendiğini açıklar. *Şeytan*, *Anna Karenina*’nın bitişinden yaklaşık on yıl sonra kaleme alınmıştır (1898). Bu uzun öykü, ilginç bir şekilde Tolstoy’un yukarıda sözünü ettiğimiz “aile

sorunsalı"na ışık tutmakla kalmayıp, cinsel dürtünün egemenliği konusunda, felsefi değinmeler bile içermektedir. Dikkatli okur, yayınladığımız, *Aşkın Metafiziği*, *A. Schopenhauer ve Varolmanın Acısı*, *Schopenhauer Felsefesine Giriş* kitaplarındaki, cinsel dürtünün, dolayısıyla da iradenin, insanı köleleştirme tezinin sınırlı bir uygulamasını da *Şeytan*'da bulduğunu düşünebilecektir. Tolstoy'un, bütün eserlerinin mutlaka Rusça'ya çevrilmesini istediği Schopenhauer, varoluşun kökenini "irade"ye bağlayıp, bu iradenin hayatın sürmesinden öteye hiçbir amacı olmadığının altını çizmiştir. İrade, türün bireylerini, cinsel dürtünün baskısıyla üremeye mecbur kılar.

Şeytan'da babadan kalma çiftliği, fabrikayı ve koruluğu borçlarıyla birlikte devralan Yevgeni, Tolstoy'un aile mitos'unun küçük bir modelini temsil eder. Ne var ki, kocası şehirde oturan ve evlilik öncesinde Yevgeni'nin "ihtiyacını" karşılamış olan köylü kadın, adeta görüntüsüyle ya da uzaktan etkisiyle, Yevgeni'yi vehimlerin paranoyaya dönüştüğü, aklın, iradenin hükümlerini yitirdikleri bir cehenneme doğru sürüklemeye başlar. Tuhaf bir durumdur bu. Yevgeni, kadından hiç etkilenmediğini sanmakta, etkilenmemeye söz vermekte, ama onunla en ufak bir temas, onu şöyle uzaktan görme hali bile, içindeki arzuların kabarmasına neden olmaktadır. Yevgeni, bugünün kültürünün diliyle söyleyecek olursak, bir *femme fatale*, bir şeytan kadının kurbanı değildir; çünkü bir kere köylü kadın, gerek statüsüyle, gerek entelektüel birikimiyle, bir 'femme fatale' niteliğini hak etmemekte, çağırılınca gelen, buluşma yerinde Yevgeni'yi bulamayınca sesini çıkartmadan çekip giden, edilgen, kendi dünyasında ve koşullarında varolan bir tür uyarımcı 'nesnedir'. Şeytan, femme fatale, erkeğin kendi içinde, adı konmayacak bir derinliktedir: Ya da "şeytan" *Aşkın Metafiziği*'ndeki o sinsi, hilebaz "iradedir". Baştan çıkartıcı gibi görünen köylü kadının, Stepanida'nın, bu yönde hiçbir özel gayretinin bulunmayışı "şeytan"ı erkeğin içine yerleştirme kaygısıyla bütünleşmektedir. Doğallığı iyice öne çıkmış bu köylü kadın, cinsel dürtü şekline girmiş karşı konulmaz "doğanın" bir aracıdır sanki.

Öyleyse Tolstoy'un, aile mitosunun çerçevesinde, kadını evcilleştirme ve ona ideal aile organizasyonu içinde doğurgan anne işlevi yükleme talebine, karşı cinsten duyduğu örtük korkuyu, sık sık sözünü ettiği ve kötülük diye tanımladığı "frengi" korkusunun şeytan kavramıyla örtüşmesini, hemen her

romanında kendini ele veren ödipal boyutu (burada anne oğul ilişkisi) eklemek gerekiyor.

Şeytan'ın iki sonu var. Her iki son da, doktorların, Yevgeni'nin deli olduğuna ilişkin görüş birliğine yazarın *auktorial*[1] bir müdahaleyle karşı çıkışıyla bitiyor. Özetle, "O deli değildi," diyor.

Bizce bu eser bir kez daha dönemin tıbbının ya da hâkim psikoloji paradigmasının, içimizdeki o büyük baştan çıkartıcıyı, Freud'un her türlü dürtünün üstüne yerleştirdiği cinsel dürtünün hegemonyasını kabul etmeme zaafına yollama yapıyor; bu yönüyle de, Schopenhauer'den Freud'a uzanan zincirin bir halkasını oluşturuyor.

ŞEYTAN

Ama size derim ki, her kim ki bir kadına istek duyarak bakar, o zaten onunla kalbinde çoktan zina etmiştir.

Fakat başına dert olan sağ gözünse, onu söküp al ve kendinden uzağa at; çünkü uzuvlarından birinin yok olması, bütün bedeninin cehenneme atılmasından daha iyidir.

Başına dert olan sağ elinse, onu kes ve kendinden uzağa at; çünkü uzuvlarından birinin yok olması, bütün bedeninin cehenneme atılmasından daha iyidir.

*Matta İncil*i, V, 28-30

ŞEYTAN

I

Yevgeni Irtenyev'i, parlak bir kariyer bekliyordu. Bunun bütün koşulları mevcuttu. İmrenilecek özel bir eğitim almış ve Petersburg Üniversitesi'nin Hukuk Fakültesi'ni parlak bir sonuçla bitirmişti; kısa bir süre önce ölmüş olan babası sayesinde en üst toplumsal çevrelerde bağlantıları bulunmaktaydı; hatta bakanlıktaki ilk hizmet dönemi bakanın hamiliği altında geçmişti. Oldukça sorunlu olan büyükçe bir serveti vardı. Babası, hayatını dış ülkelerde ve Petersburg'ta geçirmiş, iki oğlundan her birine, –Yevgeni'ye ve Süvari muhafız alayında hizmet eden ağabeyi Andrey'e– yılda altı bin ruble vermiş, kendisi de karısıyla oldukça fazla para harcamıştı. Yazları sadece iki aylığına topraklarına döner, ancak çiftlikle uğraşmaz, her şeyi, gerçekte çiftliğin idari ve parasal işleri ile ilgilenmediği halde efendisinin eksiksiz güvenine sahip olan, semirmiş çiftlik kâhyasına bırakırdı.

Kardeşler, babalarının ölümünün ardından mirası bölüşmeye kalkıştıklarında, öylesine fazla borç birikmişti ki, hukuki danışmanları, büyük annelerinin yüz bin ruble değer takdir edilmiş mülkünü kendilerine ayırıp baba mirasından vazgeçmelerini bile tavsiye etmişti. Ne var ki yaşlı Irtenyev ile ölümünden önce iş bağlantılarına girmiş, anlaşılacağı gibi, elinde Irtenyev'in bir senedi bulunan ve bu senetle ilintili olarak Petersburg'a giden komşu çiftlik sahibi, mülkü, borçlara rağmen ayakta tutup geliştirebileceğini ve buradan büyük bir servet çıkartabileceğini söylemişti. Ona kalacak olursa, sadece koruluğu, birkaç parça araziyi ve kıraç tarlayı satarak, "altın toprağı," yani dört bin desyatinlik[2] "kara toprağıyla," şeker fabrikasıyla ve iki yüz desyatinlik atık suyla beslenen tarlasıyla Semiyonowskoye mülkünü elde tutmak bu iş için yeterliydi; ne var ki bunun şartı, meseleye ciddiyetle el atmak, kırsala yerleşip işin başına geçmek ve tutumlu bir ekonomi uygulamaktı.

Yevgeni ilkbaharda mülkün bulunduğu yere gitmiş; –babası Mart ayında ölmüştü– her şeyi gözden geçirmiş, kentteki işinden ayrılmaya ve annesiyle birlikte çiftliğe taşınmaya, parasal işleri ele alıp mülkün büyük bölümünü kurtarmaya karar vermişti. Araları öyle pek ahım şahım olmayan kardeşi ile şu anlaşmayı yapmıştı: Ona, yılda dört bin ruble ödemeyi kabul ediyordu;

ya da bir kereliğine mahsuben seksen bin ruble ödeyecek, buna karşılık diğer bütün miras taleplerinden vazgeçecekti.

Yevgeni gerçekten de bunları yaptı. Annesiyle birlikte çiftlikteki büyük eve yerleşti; büyük bir gayret ve de dikkatle çiftliği idare etmeye başladı.

İnsan, sadece yaşlıların muhafazakâr, gençlerin ise yenilikçi olduklarını sanır. Pek doğru değildir bu. Genelde asıl gençler muhafazakârdır; yaşamak isteyen, ama bu konuda kafa yormayan, zaten nasıl yaşanması gerektiği konusunda kafa yoracak zamanları da bulunmayan ve bu nedenle o zamana kadar süregelmiş hayatı kendilerine örnek alan genç insanlar.

Yevgeni'nin durumu da buydu. Köyde oturmaya başladıktan sonra büyükbabasının zamanındaki hâkim yaşama biçimini yeniden oluşturmak onun ideali ve hayaliydi. Babası kötü bir işletmeci olmuştu; bu yüzden de onu örnek alamazdı. Bunun üzerine Yevgeni evde, bahçede, fabrikada, güne uygun değişmeleri gerçekleştirerek ve öyle büyük ölçekte yeniliklere gitmeksizin büyükbaba döneminin ruhunu ve atmosferini, o döneme özgü genel memnuniyeti, düzeni, refahı ve saygıyı geri getirmeye çalıştı. Bu hedefe ulaşabilmek demek, canını dişine takarak çalışıp çabalamak demekti. Yevgeni, alacaklıların ve bankaların taleplerini karşılamak zorundaydı ve bu amaçla, ya parça parça arazi satmaya ya da ödemeleri ertelemeye mecbur oluyordu. Semyonowskoye'deki dört yüz desyatin ekimlik araziyi ve şeker fabrikasını gündelikçilerin ve ücretli işçilerin desteğiyle ayakta tutabilmek için sürekli para bulmak zorunda kalıyordu; evde ve bahçede ihmalin ve çöküntünün her türlü izini bertaraf edebilmek için varı yoğu kullanmaktan, elindekini avucundakini harcamaktan bir türlü kurtulamıyordu.

Yapacak bol bol iş vardı; zaten Yevgeni de kendinde yeterince fiziksel ve zihinsel güç hissediyordu. Yirmi altı yaşındaydı, orta boylu, güçlü yapılıydı ve büyük bir hevesle yaptığı kültür fizikten ötürü de iyi gelişmiş kaslara sahip biriydi. Canlı, al al yüzüyle, ışıldayan dişleri, dolgun dudakları ve yumuşak, dalgalı, çok sık olmayan saçlarıyla cana yakın, sıcak biriydi. Biricik kusuru, gözlük taka taka illet haline getirdiği miyopluğuydu. Hafifçe çarpık burnunun üzerinde kırışık bir çizgi bırakmış olan kelebek gözlüğü olmadığında eli kolu bağlanıyordu.

Vücudunun görünümü böyleydi işte; ama iş manevi, ruhsal yana gelince, sahip olduğu özellikler, insanın onu yakından tanıdıkça daha çok sevmesine yol açıyordu. Annesi onu her şeyden daha fazla sevmişti; kaldı ki şimdi, kocasının ölümünden sonra, ona bütün şefkat ve sevgisini yöneltmekle kalmamış, hayatını tamamen onun üzerinde yoğunlaştırmıştı. Ancak ondan böylesine hoşlanan sadece annesi değildi; lisedeki ve sonra da üniversitedeki arkadaşları, kişisel sevgilerini ve saygılarını ondan esirgemiyor; aynı etkiyi bunların dışında kalan insanların üzerinde de yapıyordu. Onun söylediklerine inanmamak, bu içi dışı bir dürüst yüzde ve özellikle de gözlerde bir aldatma, bir yalan sezmek kesinlikle imkânsızdı.

Mayısın sonuydu. Yevgeni şehirde önemli bir iş bağlamıştı. Rehindeki kıraç tarlayı kurtarmış ve bir tüccara satmış, ondan, çiftliğin envanterini, atları, öküzleri ve arabaları yenilemek, ama hepsinden önemlisi, ertelenmez bir müştemilata başlayabilmek için ayrıca borç para almıştı.

Her şey tam onun istediği gibi gelişti. Araba dolusu tahtalar getirilmiş, marangozlar işlerinin başına gitmiş, gübre, seksen arabayla tarlaya taşınmıştı. Ama gene de o ana kadar her şey hâlâ pamuk ipliğine bağlı olmaktan kurtulamamıştı.

II

Bütün bu sıkıntıların ve hay huyun içinde aslında pek öyle önemli olmamakla birlikte, o günlerde Yevgeni'nin başına büyük dert olan bir sorun yaşandı. Gençliğinde bütün öteki gençler gibi yaşamıştı; anlayacağınız değişik kadınlarla ilişkisi olmuştu. Öyle ahlaksız biri değildi, ama hep dediği gibi, rahip de sayılmazdı. Kadınlar ile ilişkiyi, kendi deyişiyle, bedensel sağlığı ve zihinsel özgürlüğü bakımından gerekli gördüğü ölçüde ve şekilde sürdürüyordu. Bu yaşama tarzına on altı yaşındayken adım atmış ve o güne kadar ahlaksızlığa teslim olmadan ve de bir hastalık kapmadan, kazasız belasız bugünlere gelmişti. Başlangıçta Petersburg'da bir terziyle ilişkisi olmuştu. Kadın kötü yollara sapınca yönünü değiştirmeyi bilmiş ve hayatının bu yeni düzeni sayesinde şaşkınlığa ve telaşa kapılmamıştı.

Ama şimdi iki aydır kırsalda yaşıyordu ve ne yapacağını kesinlikle bilemiyordu. Kadınlardan mecburen uzak kalması, üzerinde kötü etki yapmaya başlamıştı. Sırf bu amaçla şehre inse miydi yoksa? Peki nereye? Nasıl? Bu tek sorun Yevgeni'nin huzurunu kaçırıyordu ve bunun bir mecburiyet, bir ihtiyaç olduğundan emin olduğu için de, halledilmesi şart olan bir sorun olarak algılamaya başlamıştı. Kendini tutsak hissediyor ve ister istemez her genç kadını arzulu ve şehvetli bakışlarla süzüyordu.

Kendi köyünde bir kadın ya da kızla ilişkiye girmeyi uygun bulmuyordu. Babasının ve büyükbabasının bu konuda o günlerin büyük toprak sahiplerinden çok farklı bir tarzda davrandıklarını ve evlerinde hiçbir zaman demirbaş köylülerle aşk oyunlarına kalkışmadıklarını duymuş ve onları kendine örnek almaya karar vermişti. Gelgelelim mesele gitgide acilleşince ve o, endişe ve korku içinde şehirde kendisini büyük olasılıkla neyin beklediğini aklına ve gözü önüne getirdikçe, sonunda köyde de nihayet başının çaresine bakabileceğini, üstelik, demirbaş köylülerin hizmet verdikleri dönem ile kendi dönemi arasında köprülerin altından çok sular geçmiş olduğunu düşündü. Önemli olan biricik şey, kimsenin olup biteceklerden haberi olmaması ve ilişkinin, yozlaşıp ucu ahlaksızlığa, düşkünlüğe kadar varmadan sağlık için belirlenmiş sınırlar içinde kalmasıydı. Bu kararı aldıktan sonra Yevgeni'nin huzursuzluğu ve sabırsızlığı daha da artı; muhtarlarla, köylülerle, marangozlarla konuşurken

elinde olmadan konuyu kadınlara getirip duruyor ya da söz kadınlardan açılınca bu konuyu elinden geldiğince uzatmaya çalışıyordu. Ne var ki kadınlara daha çok, arkalarından bakar olmuştu.

III

Ama elbette kararı vermiş olmakla mesele hemen halledilmiş olmuyordu; kararın uygulanmaya konması şarttı. İsteklerini bir kadına bizzat yansıtması imkânsızdı. Kime? Nerede yapacaktı ki bunu? Bir arabulucuya ihtiyacı vardı; iyi de acaba kime baş vurması gerekiyordu?

Bu arada bir gün, su içmek isterken ayağı orman korucusunun kulübesine düştü. Korucu, babasının o zamanki avcılarından biriydi. Yevgeni onunla sohbete etmeye başlayınca yaşlı adam geçmiş günlerden akla gelebilecek yaşadığı her türlü olayı, av anılarını ve benzeri şeyleri anlatmaya başladı. Bu sırada Yevgeni’nin aklına, niyetini burada orman evinde ya da ormanda bir yerde uygulamaya koyabileceği geldi, ancak bunu nasıl yapacağını ve yaşlı Danila’nın kendisine yardımcı olup olmayacağını bilmiyordu. “Ola ki niyetim karşısında dehşete kapılacak ve karşısında utanç içinde kıvranıp kalacağım. Ama belki de bu işe hemen el uzatır, kim bilir?” Yevgeni, Danila’nın anlattıklarına bir yandan kulak verirken işte böyle düşünüyordu. Beriki tam o sırada, avcıların, papaz çömezinin karısının ücra evinde nasıl geçici karargâh kurduklarını ve aralarından Priyanitşenikov adlı birine nasıl kadın bulduğunu anlatıyordu.

“Hah, işte şimdi niyetimi ona gayet rahat söyleyebilirim,” diye aklından geçirdi Yevgeni.

“Sizin babanız, Tanrı’ya şükürler olsun, böyle budalalıklara hiç bulaşmadı.”

“Onu niyetimi şimdi söyleyemem,” diye düşündü Yevgeni; ne var ki mıntıkayı temizleyip, konuyu ötekilerden ayırmak için, “Böyle kötü işlere sen nasıl oldu da bulaşabildin?” diye sordu.

“Bunun neresi kötü olabilir ki; kadın olup bitenden çok memnundu ve benim Feodor Saşaryiç’e gelince o da hoşnut kalmıştı ki bana bir ruble verdi? Zaten ne yapsındı ki? Kanlı canlı, şarabı, çayı eksik etmeyen bir adamdı?” dedi.

“Evet, ona niyetimi söyleyebilirim,” diye düşündü Yevgeni ve lafı hiç dolandırmadan söze girdi:

“Biliyor musun,” dedi; yüzünün al al olduğunu hissediyordu, “biliyor musun Danila,” dedi, “benim de bu konuyu şöyle bir düşündüğüm oldu.”

Danila gülümsedi.

“Sonuçta ben rahip değilim; öyle yaşamaya alışmışım ama...”

Yevgeni söylediği her şeyin çok safça düştüğünün farkındaydı; ama sonuçta Danila’nın kendisini anlayışla karşılamasına sevindi:

“Çoktan söylemeniz gerekirdi; bir çaresine bakmak kolay, hangisini istediğinizi söyleyin yeter!”

“Sonuçta benim için fark etmez. Ama elbette öyle sakatlığı bulunan biri olmamalı; özellikle de sağlıklı olmalı.”

“Anlıyorum!” diye karşılık verdi Danila ve düşünmeye başladı. “Elimde muhteşem bir parça var sayılır ama,” diye sözünü sürdürdü. Yevgeni yeniden alı al, moru mor kesildi. “Çok muhteşem bir parça. Sonbaharda evlendirilmişti, anlıyor musunuz...” Danila alçak bir sesle fısıltılı konuşmaya başladı, “ama adam bir türlü işi beceremiyor. Kaçamak bir âşık için tam uygun parça sayılır!”

Yevgeni utançtan yerin dibine geçti geçecek:

“Hayır, hayır!” diye atıldı telaşla, “böyle bir şeye kesinlikle ihtiyacım yok. Tersine...” –Tersine mi? Nasıl tersine? Bu isteğin tersi ne olabilir ki?– “Tersine, sadece sağlıklı, başıma iş açmayacak biri olsun istiyorum, o kadar; hani kocası başka bir şehirde memuriyette olan bir kadın ya da benzer tarzda bir şey.”

“Anlıyorum; madem ki öyle, size Stepanida’yı tanıştırmalıyım. Kocası şehirde yaşıyor; hani bir bakıma sizin taleplerinize tam uygun biri sayılır. Hoş bir kadındır, üstelik güzelce, tertemiz. Memnun olacaksınız. Daha geçenlerde kendisine, ‘şöyle bir etrafına bakın...’ filan demiştim ama o...”

“Peki, ne zaman?”

“İsterseniz yarın. Köyden tütün almaya ineceğim. Öğleyin buraya gelin ya da bostanın arkasındaki banyo odasına gidin. O saatlerde buralarda kimsecikler olmaz; öğle saatinde herkes uykudadır bilirsiniz!”

“Pekâlâ, oldu!”

Yevgeni atla evin yolunu tuttuğunda olağanüstü heyecanlıydı; ertesi gün saat on ikide ormandaki eve gitti. Danila kapıda duruyordu ve hiç ses etmeden başıyla çok anlamlı bir hareket yaparak orman yönünü gösterdi. Bedenindeki bütün kan Yevgeni’nin kalbine doldu. Hemen aramaya koyuldu. Bahçede in cin top oynuyordu. Banyo odacığı da boştu. Tam dışarıya çıktığında birden kırılan, ezilen dalların çatırtısını işitti. Dönüp etrafına bakındı; işte, orada duruyordu; küçük bir çukurun öte tarafında, belindeki kemere kadar, sık ve yüksek otların içinde. Yevgeni deli gibi çukur mukur demeden kadına doğru atıldı. Çukuru ısırganların sardığını bile fark etmemişti. Isırganlar her yanına daldılar; kelebek gözlüğünü düşürdü; o haliyle karşıdaki yamacı tırmandı. Karşısında beyaz, el örgüsü bir önlüğün, bordo bir ceketin içinde, kıpkırmızı başörtüsüyle, yalınayak, taptaze, dolgun, bıldırcın etli, nazik bir kadın durmuş, çekingen çekingen ona bakıyordu.

“Patikadan buraya geçebilirdiniz,” dedi; “ne zamandır buradayım.”

Beriki kadına yaklaştı; bir kez daha telaşla sağına soluna bakındı ve kadına dokundu...

On beş dakika kadar sonra birbirlerinden ayrıldılar; gözlüğünü buldu; Danila’nın kulübesine geldi ve adam ona, “Memnun musunuz saygıdeğer efendim?” diye sorduğunda ona bir ruble verip eve döndü.

Evet, memnundu. Başlangıçta, bir süre sonra geçen hafif bir utanç duymuştu o kadar. Ve her şey dört dörtlüktü. Ama asıl, kendini artık rahatlamış, sakin ve taptaze hissetmesi çok güzeldi. Kadının yüzüne bir kere bile doğru dürüst bakmamıştı. Aklında sadece, kadının tertemiz, taptaze, dış görünümü öyle çok kötü sayılmayacak, davranışlarında yapmacıklık bulunmayan, sade biri olduğu kalmıştı. “İyi de, acaba kimin karısıydı?” diye kendi kendine sordu Yevgeni. “Peçnikov’un,” demişti Danila. “Hangi Peçnikova’ydı bu?” Köyde iki Peçnikov vardı. Bu büyük olasılıkla ihtiyar Mihayla’nın geliniydi. Evet, kesinlikle o olmalıydı; oğlu Moskova’da yaşıyordu. “Danila’ya bunu bir ara sormalıyım.”

İşte böylece, köy hayatının o zamana kadar can sıkıcı bir rahatsızlığını oluşturan dert, zorunlu perhiz de halledilmiş oluyordu. Bundan böyle

düşüncelerinin önü açılmıştı; artık engellenmeden işiyle uğraşabilirdi.

Yevgeni'nin üstlendiği görev ve sorumluluklar gerçekten de az değildi. Kaldı ki zaman zaman planını sonuna kadar götüremeyeceğinden ve eninde sonunda her şeye rağmen malı mülkü satmak zorunda kalacağından korkuyordu. Bütün çabaları ve gayreti ona boş görünüyor, özellikle de başladığı işin sonunu getirme becerisinden yoksunmuş gibi geliyor, işte bu düşünce onu fazlasıyla huzursuz ediyordu. Güç bela, canını dişine takarak bir çukuru ancak kapamışken, önünde hiç ummadığı bir anda hemen bir ikincisi açılıveriyordu.

Bu yepyeni dönem içinde ikide birde, babasının bilmedikleri bir borcu karşısına çıkıyordu. Anlaşılan babası, son zamanlarında kimden, nereden demeden mümkün olan her yerden borç almıştı. İlkbaharda mirasın paylaşılması gündemdeyken Yevgeni artık bütün yükümlülüklerini bildiğine inandığı bir sırada, yazın ortasında, Yesipova adlı dul bir kadından, babasından on iki bin ruble alacağı olduğunu kendisine bildiren bir mektup aldı. Ortada bu miktarı belgeleyen bir senet yoktu, ama senet yerine, hukuk danışmanına göre itiraz götürür basit bir borç akdi bulunmaktaydı. Gelgelelim Yevgeni, sırf itirazı mümkün bir belgeye dayandığı için babasının borcunu ödemekten kaçınmayı aklının ucundan bile geçirmiyordu. Öğrenmek istediği tek şey, bunun hakiki bir borç olup olmadığıydı.

"Bu Kaleria Vladimirovna Yesipova da kim?" diye annesine sordu, âdet olduğu üzere öğle yemeğinde karşılaştıklarında.

"Yesipova mı? Büyükbabanın büyüttüğü öksüz kız. Ne olmuş ki ona?"

Yevgeni ona olup biteni anlattı.

"Yüzsüzlüğün bu kadarına şaştım kaldım doğrusu. Baban ona karşılıksız neler vermedi ki!"

"Peki ona borcumuz var mı?"

"Evet, sana bunu nasıl anlatsam, bilmem ki? Ona hiçbir borcumuz yok aslında, ama baban o büyük iyi yürekliliğiyle..."

"İyi de, babam bunu borcu olarak görüyor muydu peki?"

“Bilemiyorum. Sana ne diyebilirim ki? Bildiğim bir şey varsa, işin çok, çok zor.”

Yevgeni annesinin pek bir şeyden haberi olmadığını, ne olup bittiğini aslında kendisinden öğrenmeye çalıştığını fark etti.

“Bu konuşmalardan, kadına borcu ödememiz gerektiği sonucunu çıkartıyorum,” dedi. “Yarın ona gidip bana borç için zaman tanıyıp tanıyamayacağını soracağım.”

“Ah, sorma, sana ne kadar üzülüyorum; ama en iyisi, borcu ödemen. Sadece ona, ödeme konusunda biraz sabırlı olması gerektiğini söyle!” dedi annesi; belli ki rahatlamış; aynı zamanda oğlunun aldığı karardan gurur duymuştu.

Kendisiyle yaşayan annesinin olup biteni ve ne halde olduğunu hiç anlamaması yüzünden Yevgeni’nin durumu ayrıca güçleşmekteydi. Kadın hayatı boyunca lüks bir hayata öylesine alıştırılmıştı ki, oğlunun o anda içinde bulunduğu durumu doğru dürüst kafasında canlandırabilmesi kesinlikle mümkün değildi. Durumlarının ansızın değişebileceğini, oğlunun her an elindekini avucundakini satıp yılda en fazla iki bin ruble kazandıracak herhangi bir işle kendisini ve annesini geçindirmek zorunda kalabileceğini kadın bir türlü kavrayamıyordu. Bu tehdit dolu ihtimali önlemenin biricik yolunun giderleri kısmak olduğuna kafası basacak gibi değildi; bu nedenle de Yevgeni’nin en küçük ayrıntılarda bile tasarruf etmeye çalışmasını, bahçıvanın, arabacının, ulakların hatta evin giderlerini kısmasını bir türlü anlayamıyordu. Yetmiyormuş gibi, birçok dul gibi, müteveffaya karşı, hayattayken ona pek o kadar duymadığı özel bir saygıyla, merhumun yol açmış olduğu ya da yaptığı herhangi bir şeyin kötü olabileceğini ya da en azından değiştirilmesi gerektiğini düşünmek bile istemiyordu.

Yevgeni büyük bir gayretle seranın yanındaki bahçeyi iki bahçıvanla, ahırı da iki arabacıyla ayakta tutmaya çalışıyordu. Maria Pavlova ise, o saf, dünyadan habersiz haliyle, yaşlı aşçının hazırladığı yemekten şikâyet etmediğinde ya da bahçedeki yolların süpürülmemiş olduğundan yakınmadığında, uşakların yerine köyden basit bir delikanlı kendilerine hizmet ettiğinde huysuzluk etmediği için, tanrı bilir, anne olarak ne büyük bir fedakârlıkta bulunduğunu sanmaktaydı.

İşte bu ruh haliyle, Maria Pavlova, Yevgeni’nin bütün planlarını mahveden yeni borç talebini de, oğluna, eli açıklığını, iyi yürekliliğini gösterme fırsatı veren önemsiz bir hikâye gibi görüyordu. Maria Pavlovna, aynı zamanda oğlunun bütün dertlerinden bir anda kurtulmasını mümkün kılacak parlak bir evlilik yapacağından adı gibi emin olduğu için de onun içinde bulunduğu nakit sıkıntısına pek aldırış etmiyordu. Yevgeni gerçekten de parlak bir evlilik yapabilirdi: Kadın, kızlarını oğluna vermekten büyük bahtiyarlık duyacak bir sürü aile tanıyor; büyük bir sabırsızlıkla, bu fırsatı, mümkün olduğunca çabuk kullanmak için bekliyordu.

IV

Yevgeni de evlilik fikrini kafasında taşıyor, ama bu işe annesinin bakış açısını paylaşarak bakmıyordu. Evliliği, durumunu düzeltme aracı olarak değerlendirme fikri, ona iyice ters geliyordu. Evlilikte dürüst davranmak ve sadece aşkı ölçü almak istiyordu. Tanıdıklarının çevresinde sağa sola bakınıp duruyor, “acaba şu bu kız bana uygun mu,” diye düşünüyordu; ama kaderi henüz karar vermemişti. Bu arada Stepanida ile ilişkisi, böyle olacağını hiç ummadığı halde kopmamış, hatta aralıklı, ama sürekli bir ilişkiye dönüşmüştü. İlk buluşmalarının ardından Yevgeni, kadınla bir daha yüz yüze gelmeyeceğini sanmıştı; ama bir süre sonra aynı nedene bağladığı o eski huzursuzluk yeniden yakasına yapışıverdi. Ne var ki bu kez huzursuzluğu artık o kadar belirsiz sayılmazdı; zihninde, ruhunun içinde aynı parıldayan gözleri görüyor, o göğsün derinliklerinden gelen sesleri işitiyor, taze, güçlü bir şeyin kokusunu duyuyor; önlüğün altında kalkıp inen dolgun göğüsleri gözlerinin önünde canlandırıyor ve bütün bunları bodur fındık ağaçlarının ve öteki ağaçların oluşturdukları, üzerine güneş ışığının döküldüğü aynı fundalıkların içinde gözünde canlandırıyordu.

İlk seferden sonra utanıp sıkılarak da olsa, yeniden Danila’nın kapısını çalmış ve yeniden öğle saatinde ormanda bir buluşma ayarlanmıştı. Yevgeni bu kez kadına ilk seferkinden çok daha dikkatli bakmış ve kadının her şeyi ona çok daha çekici gelmişti. Kadınla bir sohbet başlatıp kocasını sormuştu. Adam gerçekten de ihtiyar Mihayla’nın Moskova’da yaşayan fayton sürücüsü oğluydu.

“Demek ki öyle; peki ya nasıl olup da?..” Yevgeni, ona kocasını nasıl aldatabildiğini sormak istemişti.

“Ne var?” diye sordu kadın. Düşüncelerini saklamayan akıllı bir kadın olduğu aşikârdı.

“Öyleyse bana nasıl gelebiliyorsun?”

“Ha, demek bunu kastediyorsun!” diye güldü kadın. “Eminim o da aynısını orada yapıyor. Başka ne yapabilirim ki?”

Doğal ve casur görünmek istediği belliydi; bu da Yevgeni’nin hoşuna gitmişti. Gene de kadınla yeni bir buluşma için sözleşmedi. Kadın,

buluşmaları, pek hoşlanmadığı Danila'yı araya sokmadan ayarlamalarını teklif ettiğinde de bunu kabul etmedi. O buluşmanın son buluşma olacağını umuyordu.

Kadın gerçi onun hoşuna gidiyordu ve böyle bir ilişkiye ihtiyacı olduğundan ve bunda kötü bir yan bulunmadığından emindi. Gelgelelim ruhunun içinde davranışlarını onaylamayan ve bunun son olmasını uman katı bir yargıç oturuyordu ve bu yargıç en azından bu işe bulaşmak istemiyor, sonraki buluşmanın ayarlanmasına karışmaya yanaşmıyordu.

Bu böyle bütün bir yaz boyunca sürdü gitti; bu süre zarfında yaklaşık on kez ve her seferinde de Danila'nin arabuluculuğuyla Stepanida ile buluştu. Bir keresinde, kocası dönmüş olduğu için kadın gelememişti; Danila ona başka bir kadın önerdi. Yevgeni bir tiksinti duygusunun etkisiyle yaşlı adamın önerisini geri çevirdi. Koca gittikten sonra, buluşmalar yeniden, önce gene Danila'nın arabuluculuğuyla başladı, ama sonunda ne zaman buluşacaklarını kendileri kararlaştırmaya başladılar ve kadın, yaşlı Prohorova'nın eşliğinde çıkageldi; çünkü genç bir kadının tek başına dışarıya çıkması hiç hoş değildi.

Bir keresinde Yevgeni tam kararlaştırılmış olan saatte ona gitmek üzereyken, Maria Pavlovna'nın, kızlarını oğlu Yevgeni'ye gelin olarak düşündüğü tanıdık bir aile kızlarıyla birlikte çiftliğe ziyarete gelince, Yevgeni ne kadar kıvrandıysa da yerinden kımıldayamadı. Nihayet bir fırsatını bulduğunda samanlığa gidiyormuş gibi yapıp bir patika yoldan Stepanida'nın kendini beklediği ormandaki yere gitti. Stepanida orada değildi; ama o alışıldık yerde, kadının elinin uzanabildiği her şey; yabani akdiken, ceviz dalları, hatta taze, kol kalınlığında bir akağaç dalı kırılmış ve bükülmüştü. Kadın burada onu beklemiş, heyecanlanmış, kızmış, öfkelenmiş ve o kırık dallarla ona bir anı bırakmıştı. Yevgeni, Stepanida'yı ertesi gün için çağırmasını sağlamak üzere kalkıp Danila'ya gitti. Kadın ertesi gün geldi ve ona her zamanki gibi davrandı.

Yaz böyle geçti. Buluşmalar hep ormanda oluyordu; sadece bir kez, sonbahardan kısa bir süre önce, kadının çalıştığı çiftliğin samanlığında buluştular.

Bu ilişkilerin herhangi büyük bir anlama bürünebileceği Yevgeni'nin aklının ucuna bile gelmiyordu. Bu arada buluşmadıklarında, Stepanida'yı

hemen hemen hiç düşünmüyordu. Kadına para veriyor; kendisi için mesele de orada bitmiş oluyordu. Bütün köyün, Stepanida ile olan ilişkisini bildiğini ve kadına imrendiğini, Stepanida'nın oturduğu evdekilerin kadından para aldıklarını ve üstüne üstlük Stepanida'yı ilişkiyi sürdürmesi yönünde cesaretlendirip durduklarını ve hem paranın etkisiyle hem de evdekilerin cesaret vermesiyle kadının içinden günah düşüncesinin kazınıp atıldığını bilmiyordu. Stepanida, milletin kendisini kıskandığına bakıp, "yaptığım şey iyi olmalı," diye düşünüyordu.

"Sağlığım için bunu yapmalıyım," diye düşünüyordu Yevgeni. "Belki yaptığım haksızlık, belki kimse bundan söz etmezken, herkes ya da çoğu kimse ilişkiyi biliyordur. Stepanida'ya refakat etmiş olan o yaşlı kadın bunu muhakkak biliyordur ve büyük olasılıkla öteki karılara anlatmıştır. Gerçekten de yaptığım haksızlık, ama elimden başka ne gelebilir ki. Kaldı ki zaten pek de uzun sürmeyecek."

Ona en çok sıkıntı veren şey de Stepanida'nın bir kocası olmasıydı. Başlangıçta herhangi bir nedenle, herifin kötü biri olduğunu varsaymıştı; bu da kendi davranışlarını haklı kılmaya yetiyordu. Gelgelelim adamı gördükten sonra çarpılmış gibi oldu: Güzel, sevimli, şık, zarif, kendisinden daha yapılı bir delikanlıydı bu. Bir sonraki buluşmalarında Yevgeni, Stepanida'ya kocasını gördüğünü ve buna çok sevindiğini, kocasının harika bir delikanlı olduğunu söyledi.

"Evet, köyde onun gibisi yoktur!" diye karşılık verdi kadın gururla.

Yevgeni şaşırıp kalmıştı. O andan sonra kadının kocasını düşündükçe iyice daralıyor, içini sıkıntılar basıyordu. Bir keresinde Danila'nın yanındayken konuşma sırasında adam sözü hiç dolandırmadan:

"Mihayla bana geçenlerde, 'Efendinin karımla ilişkisi olduğu doğru mu?' diye sordu," deyiverdi; "bilmediğimi söyledim ona; ama 'bir köylüyle olacağına bir efendiyle olması daha iyidir,' dedim."

"Peki o ne dedi?"

"Başka bir şey söylemedi. 'bekle bakalım,' dedi sadece, 'yakalarsam ağzının payını elbette alacaktır.'"

“Ne yapalım, adam geri döndüğünde, bu işten tamamen vazgeçeceğim!” diye düşündü Yevgeni.

Ne var ki adam geçici olarak şehirde yaşamaya devam etti ve Yevgeni, Stepanida ile olan ilişkisini sürdürdü.

“Gerektiği anda keseceğim ve geriye hiçbir iz kalmayacak,” diye düşünüyordu Yevgeni.

Ona göre mesele kapanmış sayılırdı. Yaz boyunca yeni müştemilatın inşasından tutun da, hasada, her türlü inşaattan borçların düzenlenmesine ve kıraç tarlanın satışına kadar bir sürü işle uğraşmak zorunda kaldı. Bunlar bütün dikkatini ve ilgisini emen ve gece gündüz aklından çıkmayan işlerdi. Bütün bunlar gerçek hayattı; Stepanida ile olan ilişkisi ise –ona bir ilişki bile demeye aslında yanaşmıyordu– tamamen önemsiz, farkına bile varmadığı bir şeydi. Onu görme arzusu içinde uyandığında, bu arzu onu öyle bir güçle hâkimiyeti altına alıyordu ki başka hiçbir şey düşünemiyordu. Ne var ki bu uzun sürmüyordu. Kadınla bir kez buluştuktan sonra haftalarca, hatta birkaç ay kadın aklına bile gelmiyordu.

Sonbaharda Yevgeni sık sık şehre indi ve orada Anneskiy ailesiyle buluşmaya başladı. Anneskiy ailesinin yabancı ülkeden eve yeni dönmüş bir kızı vardı. Yevgeni, çok üzülen annesinin deyişiyle, “kendini çok ucuza sattı.” Anlayacağınız, Lisa Annenskaya’ya âşık olup ona evlenme teklif etti.

O günden sonra da Stepanida ile olan ilişkisi sona erdi.

V

Yevgeni’nin niçin bula bula Lisa Anneskaya’yı bulup onu seçtiğini açıklamak zordur; aynen, bir erkeğin niçin bir başka kadını değil de o belli bir kadını seçtiğini açıklamanın güç olması gibi. Bu seçimi belirleyen hem pozitif hem de negatif sayısız neden bulunmaktadır. Nedenlerden biri, Lisa’nın, Yevgeni’nin annesinin arzu ettiğinin aksine çok zengin bir gelin olmaması, ayrıca da kızın Yevgeni’nin annesiyle olan ilişkilerinde çekingen ve saygılı davranması ve nihayet, pek çirkin sayılmasa da, öyle kıskanılacak bir güzelliğe sahip olmamasıydı. Ama asıl neden, birbirlerine yaklaşmalarının, Yevgeni’nin evlenecek olgunluğa eriştiği bir döneme rastlamasıydı. Evlenmek zorunda olduğunu hissettiği için âşık olmuştu Yevgeni.

Lisa Annenskaya’dan başlangıçta çok az hoşlanmıştı Yevgeni; ancak onunla evlenmeye karar verince, kıza karşı öncekine göre çok daha güçlü bir duygu benliğini sarmıştı. Kıza âşık olduğunu hissediyordu.

Lisa çok zayıf, cılız, oldukça boya vermiş bir kızdı. Her şeyi uzundu: Suratı, burnu, parmakları, ayakları. Çok yumuşak, beyaz, biraz solgun, hafifçe pembeye çalan bir teni vardı; kumral saçları uzun, dalgalı ve yumuşaktı. Çok güzel, sevimli bakan, yumuşak, açık renk gözleri vardı ve bu gözler Yevgeni’nin özellikle hoşuna gidiyordu. Lisa’yı düşündüğünde, hep bu açık renk, sevimli, sıcak bakışlı, yumuşak gözler gözlerinin önüne geliyordu.

Lisa’nın fiziki görüntüsü buydu. Ruhunun görüntüsünün nasıl olduğu konusunda ise Yevgeni’nin bir fikri yoktu; gözlerinin önünde hep kızın gözleri vardı o kadar. Ve bu gözler, ona öyle geliyordu ki, bilmesi gereken her şeyi söylüyorlardı. Gelgelelim bu gözlerin özelliği şöyle açıklanabilirdi:

Lisa on beş yaşında bir kızken eğitim için evden uzak bir pansiyonda kaldığı sıralarda durmadan yakışıklı bütün erkeklere âşık oluyor; âşık olunca da canlı, mutlu, neşeli bir hal alıyordu. Pansiyondan ayrıldıktan sonra da karşısına çıkan bütün genç erkeklere âşık olmuştu ve elbette Yevgeni’ye de, onu ilk gördüğü andan itibaren vurulmuştu. İşte tam da bu aşk onun gözlerine, Yevgeni’yi kendisine öylesine bağlayan o özel ifadeyi vermişti.

O kış, daha önce de iki delikanlıya aynı anda âşık olmuştu ve bu delikanlıların odaya her girişlerinde yanakları al al olurken eli ayağı birbirine dolanıyordu; ama zaten onların daha adlarının geçmesi bile bu sonuca yol açmaya yetip de artıyordu. Ne var ki annesi, ona, Yevgeni Irtenyev'in ciddi niyetler besler göründüğünü hatırlatınca, ona karşı sevgisi, öteki iki delikanlıya olan aşkının kayıtsızlığa dönmesi ölçüsünde artmaya başladı. Yevgeni Irtenyev kızın evinden çıkmamaya başladığında; soyluların toplantılarında bu kızla, başka kızlardan daha sık dans ettiğinde ve kıza açıkça, kendisini sevip sevmediğini sorduğunda, kızın aşkı neredeyse hastalığımsı bir özellik kazanmaya yüz tuttu; kız Yevgeni'yi geceleri rüyasında ve gündüzleri karanlık odalarda görüyordu; kız için artık varolan başka kimse yoktu. Yevgeni, kıza evlenme teklif ettikten sonra, öpüşüp ardından nişanlandılar; o andan itibaren, kızın artık ondan başka, onunla hep birlikte olmaktan, onu sevmekten ve onun da kendisini sevmesinden başka bir düşüncesi kalmamıştı; Yevgeni ile gurur duyuyor; Yevgeni'ye ve onun kendisine olan sevgisinden eli ayağı dolaşıyor, aşktan uçuyor, eriyip dağılıyordu.

Yevgeni de onu tanıdıkça daha çok sevmeye başlamıştı. Böyle bir aşk bulacağını hiç ummamıştı ve bu aşk onun duygularını da daha şiddetle körüklemekteydi.

VI

İlkbahar kapıyı çalmadan önce Yevgeni, çeşitli işlerini halletmek üzere, ama asıl, düğün hazırlıklarının çoktan yapıldığı evde neler olup bittiğini görmek üzere Semyonovskoye köyüne geldi.

Maria Pavlonova oğlunun seçiminden memnun olmamıştı; ama bu, sırf oğlunun kısmetinin aslında olması gerektiği kadar parlak olmayışı ve oğlunun gelecekteki kaynanası Varvara Alekseyevna'dan hoşlanmadığı içindi. Kadın iyi mi kötü mü bilemiyordu; zaten işin bu yanı da onu pek ilgilendirmiyordu; ancak kaynanayı daha ilk görüşünde, onun edepli, terbiyeli bir "hanımefendi" olmadığını anlamış, bu da onu kederlendirmişti. Alışkanlık sonucu yüzeysel kibarlığı ve dürüstlüğü sevdiği için, endişelenmişti; oğlu Yevgeni'nin de bu konuda çok hassas olduğunu biliyor, dolayısıyla da ileride bol bol tatsızlık yaşanacağını tahmin edebiliyordu. Kadının kızını ise, Yevgeni beğendiği için kendisi de beğenmişti. Kızdan haz etmeyi bilmek ona yetecekti; Maria Pavlovna da buna yürekten hazırdı.

Yevgeni annesini son derece mutlu ve memnun buldu. Kadın evi hazırlayıp düzene sokmaya çalışıyor ve gelini eve gelir gelmez hemen yolculuğa çıkmak için gerekli hazırlıkları yapıyordu. Yevgeni evde kalması için ona ısrar etti; yolculuk işi geçici olarak ortada kaldı.

Akşamleyin, yemeğin ardından Maria Pavlovna her zaman olduğu gibi pasyans oyunu için iskambilleri masaya getirdi. Yevgeni de masadaydı ve ona yardım etti. Bunlar en mahrem, en samimi konuşmaları yaptıkları saatlerdi. Bir parti bittikten sonra Maria Pavlovna gözlerini oğluna dikti ve biraz tereddütlü, kem küm bir sesle:

"Sana bir şey daha söylemek istiyorum sevgili Yevgeni," dedi. "Elbette, bu konuda bildiğim bir şey yok, ama gene de sana, ne senin ne de eşinin, Tanrı göstermesin, sonradan başına dert olacak bir şeylerin kalmaması için, evlenmeden önce bütün bekârlık maceralarını yoluna sokmanı tavsiye ederim. Beni anlıyorsun değil mi?"

Yevgeni, Maria Pavlovna'nın, sonbahardan bu yana koparmış olduğu Stepanida'yla olan ilişkisinden haberdar olduğunu ve bu ilişkiyi kastettiğini ve yalnız yaşayan bütün kadınlar gibi, bu ilişkiye erkeklerin gözündekinden

çok daha büyük bir anlam ve önem atfettiğini hemencik kavramıştı. Yevgeni, hem utançtan hem de sevgili Maria Pavlovna'nın, iyi niyetle de olsa, kendisini ilgilendirmeyen, kavramadığı ve kavrayamayacağı işlere burnunu sokmasına duyduğu öfkeden kızardı. Annesine, kimseden gizli saklı bir yanı bulunmadığını, evliliğine engel oluşturabilecek bir şeye meydan vermeyecek şekilde her zaman dikkatli davranageldiğini söyledi.

"İşte buna sevindim, sevgili delikanlı. Ne olursun kusuruma bakma lütfen!" dedi kadın biraz şaşkın bir halde.

Gelgelelim Yevgeni, annesinin henüz baklayı ağızından çıkarmamış olduğunu fark ediyordu; nitekim kadın bir süre tereddüt geçirdikten sonra oğluna, Peçnikov'lara vaftiz anneliği yapması için kendisine rica edildiğini anlatmaya başladı.

O anda artık Yevgeni'nin yüzü utanç ve öfke nedeniyle değil, birazdan işiteceği şeylerin çok önemli olduğuna ilişkin yürek daraltıcı bir önseziyle kıpkırmızı kesildi. Söyledikleri ve düşündükleriyle taban tabana zıt bu sezgi, tamamen irade dışı bir yerden gelip bütün benliğini kapladığı halde, çok yerinde bir sezgiydi. Maria Pavlovna, sanki az önceki konuşmanın doğal bir uzantısıymış gibi, o yıl dünyaya çok çocuk geldiğini, bu aşikâr belirtiler üzerine bir savaşa hazır olunması gerektiğini,[3] Vasin'lerde dünyaya bir çocuk geldiğini; aynı şeyin genç kadının dünyaya bir erkek çocuk getirdiği Peçnikov'larda da söz konusu olduğunu söyledi. Maria Pavlovna bütün bunları masum bir tarzda anlatmaya niyetliydi, ne var ki oğlunun nasıl kızardığını, sinir içinde kelebek gözlüğünü durmadan çıkartıp taktığını ve telaşla bir sigara yaktığını fark edince bir utanç duygusuna kapılarak sustu. Yevgeni de susmuş, suskunluğunu nasıl açıklayabileceğini bilmez hale gelmişti. Dolayısıyla ikisi de birbirini anlamıştı.

"Evet, köyde aslolan adalettir; amcanın geçmişte yaptığı gibi, hamiliğine soyunulmuş gözdeler filan sözkonusu olamaz."

"Biliyorum sevgili anneciğim," dedi Yevgeni birdenbire, "bunu niçin söylediğinizi biliyorum. Yok yere huzurunuzu kaçırıyor, endişeleniyorsunuz. Gelecekteki hayatım, benim için, zedelemekten her zaman kaçınacağım bir kutsallıktır. Ve geçmişte, bekârlığım sırasında olmuş bitmiş ne varsa, artık toprağa gömüldü. Hiçbir zaman herhangi bir

yükümlülük altına girmediğim gibi, kimse de kişi olarak benden herhangi bir hak talebinde bulunamaz.”

“Bak işte, bu beni sevindirdi,” dedi annesi, “senin bu asil düşünme tarzını bilirim ben.”

Yevgeni, annesinin bu sözlerini kendisine verilmiş, layık olduğu bir ödün olarak algılayıp sustu.

Ertesi sabah şehrin yolunu tutmuştu; yolda sözlüsünü ve Stepanida’nın dışında, akla gelebilecek her şeyi düşünüyordu. Gelgelelim sanki onu hatırlamaya mecbur edilmiş gibi, kiliseye yaklaşırken yaya ya da arabalarla kiliseden gelen bir insan kalabalığına rastladı. Önce yaşlı Matyev’i ve Semyon’u, ardından birkaç çocuk ve genç kızı, sonunda da biri yaşlı, ötekisi göz kamaştırıcı kırmızı renkte tatil günü elbisesi giymiş genç, kendisine tanıdık gelen iki kadın gördü. Genç kadın hafif ve kıvrak adımlarla yürüyor ve kollarında bir bebek taşıyordu. Yevgeni yanlarından geçerken yaşlı kadın törelere göre durarak kendisini selamlarken çocuklu, genç olanı sadece başını hafifçe eğmekle yetindi ve başörtüsünün altından o bildik gülümseyen, hayat dolu gözlerle Yevgeni’ye, onu çarpar gibi baktı.

“Evet, bu ta kendisi. İyi de her şey bitti, ne diye ona hâlâ bakayım ki? Ama belki de bu benim çocuğumdur?” diye düşündü. “Hadi canım sende, saçmalık; kocası da köydeydi, onunla da yatmıştır.” Yevgeni, adamın ne zaman köyde olduğunu bile hesaplamaya gerek duymadı. Bu ilişkinin sadece sağlığı için gerekli olan bir ilişki olduğundan emindi; kadına para ödemiş, mesele kapanmıştı. Aralarında başka herhangi bir ilişki olmamıştı ve hâlâ da yoktu; olamaz ve olmasına da izin verilemezdi. Vicdanını yatıştırmasına bile gerek yoktu, çünkü vicdanı bu ilişkide hiç rahatsız olmamıştı. Annesi ile yapmış olduğu konuşmadan ve kadına köyün sokağında rastladıktan sonra, bir daha, bir kez olsun Stepanida’yı düşünmediği gibi, sonraki günlerde onu bir daha, bir kez bile görmedi.

Paskalya’dan sonraki pazar günü şehirde düğünü yapıldı ve törenlerin hemen ardından Yevgeni genç karısıyla birlikte çiftliğe döndü. Ev, âdet olduğu üzere, genç çiftler için düzenlenip döşenmişti. Maria Pavlovna çekip gitmek istemiş, ama gerek Yevgeni gerekse bizzat Lisa orada kalması için yalvarmışlar, o da sadece bitişik binaya geçmekle yetinmişti.

Ve artık Yevgeni için yepyeni bir hayat başlıyordu.

VII

Evliliğin ilk yılı Yevgeni için çok zor olmuştu. Sözlü oldukları süre içinde mümkün olduğu kadar erteleyebildiği ekonomik dertler, düğünün ardından, bir anda tepesinden aşağıya yağmaya başlamıştı.

Borç yükünden kurtulmasının imkânsız olduğu belliydi. Gerçi koruluk satılmış, acil borçlar tasfiye edilmişti, ama geriye hâlâ hatırı sayılır bir borç kalmıştı ve ortalıkta para yoktu. Çiftlik önemli miktarda kazanç sağlıyordu sağlamasına, ama Yevgeni'nin erkek kardeşinin desteklenmesi gerekiyordu; düğün de para yutmuş ve nakit tükenmiş; şeker fabrikası ise işletme sermayesi bulunamadığı için durmuştu. Bu zor durumdan kurtulmanın biricik yolu, kadının birikmiş parasını işe sürmekti. Kocasının ne yapacağını bilmez hali gözünden kaçmamış olan Lisa, bu yola gidilmesinde bizzat ısrar ediyordu. Yevgeni kadının teklifini, malikânenin yarısının resmi belgeyle karısının üzerine geçirilmesi şartıyla kabul etti. Elbette bunu, aksi halde hakarete uğramış duygusuna kapılabilecek olan karısının yüzünden değil de, kaynanasını hesaba katarak yapmıştı.

Başarılar ile başarısızlıkların birbirinin yerini aldıkları para işleri bu ilk yılda Yevgeni'nin hayatına düşen koyu gölgelerden sadece biriydi. Rahatsız edici bir başka olay da eşinin kötü sağlık durumuydu. Düğünden yedi ay sonra kadının başına bir kaza geldi: Şehirden dönen kocasını faytonla karşılamaya giderken, genelde hep sakin olan at ürküp şarampola doğru yöneldi. Lisa korkup arabadan atladı. Düşerken nispeten şansı yaver gitmişti, çünkü tekerleklerden birine kolayca takılabilirdi. Ne var ki hamileydi, ertesi gece sancılar başladı ve düşük yaptı; kendini uzun süre toparlayamadı. Beklenen çocuğun yitirilmesi, Lisa'nın hastalığı, bunlara bağlı olarak evin çekilip çevrilmesinde ortaya çıkan zorluklar ve yetmiyormuş gibi, Lisa'nın hastalanmasıyla birlikte eve damlayan kaynana; bütün bunlar Yevgeni'nin ilk yılını burnundan getirmeye yetecekti.

Bu elverişsiz koşullara rağmen Yevgeni kendini yıl sonunda iyi hissediyordu. Bir kere, büyükbabasının dönemini yeni düzenlemelerle tekrar canlandırma planı, büyük güçlükler altında da olsa, yavaş yavaş gerçekleşmeye başlamıştı. Bundan böyle çiftliği borçlarından ötürü satmak söz konusu olamazdı. Gerçi malikâne eşinin adına geçmişti, ama sonuçta

kurtulmuştu ve pancar hasadı iyi geçer, fiyatlar da istikrarını koruyacak olurlarsa, gelecek yıl için o güne kadar yaşanagelen sıkıntı ve gelecekten emin olmama halinin yerini, tam bir refah ve bolluğun alması umulabilirdi.

Bu, onun hayatının bir yanıydı. Öte yandan, karısına yönelttiği talepler oldukça yüksek olmakla birlikte, kadında gerçekten bulduğu, o umduğu şeyler değildi, ama çok daha iyi bir şeydi. Ateşli aşk sahneleri kadının işi değildi, ya da Yevgeni böyle sahneler tertiplemeye çalıştıkça, ortaya çok sönük sonuçlar çıkıyordu. Buna karşılık çevredeki her şey öylesine bir dönüşüm yaşamıştı ki, Yevgeni'ye hayat daha sevinç verici, hoş ve rahat görünmeye başlamıştı. Bunun nereden kaynaklandığını bilmiyordu; olsun; gerçekten de yaşadığı buydu. Oysa bunun nedeni, Lisa'nın nişanından hemen sonra Yevgeni'nin dünyadaki bütün insanların en yücesi, en akıllısı, en temizi ve en soylusu olduğuna, bu nedenle de, ona hizmet etmenin ve onu sevindirmenin herkesin görevini oluşturduğuna nihai olarak karar vermiş olmasıydı; ancak herkesi buna mecbur etmek mümkün olmadığından, bunu elinden geldiğince kendisi yapmak zorundaydı. Yaptı da; bu nedenle manevi, ruhsal gücünün hepsini, neyle ilgili ve yerine getirilmesi ne kadar zor olursa olsun, sevgilisinin arzularını isteklerini tahmin edip bunları gerçekleştirmeye yöneltti.

Lisa, sevilen bir kadının asıl cazibe kaynağını oluşturan özelliğe sahipti. Erkeğine olan aşkı sayesinde sözcüğün gerçek anlamıyla onun ruhunu okumayı biliyordu. Hatta, Yevgeni'ye göre, kadın, ona hâkim olan her ruh halini, duygularının her ayrıntısını sezip tahmin ediyor ve buna göre davranıyor gibi geliyordu. Anlayacağınız, onun duygularını hiç zedelemiyor, ona sıkıntı veren duyguları her zaman hafifletip ferahlatıcı duyguları güçlendiriyordu.

Kaldı ki sadece duygularını anlamakla kalmıyor, aynı zamanda onun düşüncelerini de okuyordu. Tarımsal ekonominin, fabrika işletmenin, insan ilişkilerinin en kıyı bucak sorunlarını anında kavrıyordu; dolayısıyla da Yevgeni için sadece memnuniyet verici bir arkadaş değil, aynı zamanda, yararlı, vazgeçilmez bir danışmandı. Lisa, her şeyi, insanları, kısacası dünyadaki her şeyi sadece kocasının gözleriyle görüyordu. Yevgeni'nin annesini seviyordu; ne var ki kaynananın hayatlarına karışmalarından Yevgeni'nin hoşlanmadığını fark edince, anında Yevgeni'nin tarafına geçti;

ama bunu öylesine kararlı gerçekleştirmişti ki, Yevgeni onun hırsını frenlemek zorunda kalmıştı.

Bütün bunlardan öte çok ince bir zevk sahibiydi; olağanüstü duyarlı, ama bir o kadar da sakindi. Yapıp ettiği her şeyi belli etmeden yapardı; çalışma ve gayretlerinin sadece sonuçlarını görürdünüz: Her yerde her zaman kılı kırk yaran bir temiz paklık, düzen ve güzellik. Lisa kocasının hayatının idealinin ne türden bir ideal olduğunu anında kavradıktan sonra ev hayatıyla ilintili arzularının hepsini yerine getirmek için çırpınıp durmaktaydı. Eksik olan sadece çocuktu, ama bunların da bir gün mutlaka olacağını umabilirlerdi. Kışın Petersburg’da bir kadın doktoruna gitmişler ve doktor, Lisa’nın sapasağlam olduğunu söylemiş ve çocuk yapabileceğinin güvencesini vermişti.

Ve bu arzuları gerçekleşti: Yılın sonuna doğru Lisa yeniden hamile olduğunu hissetmeye başladı.

Lisa’nın mutluluğunu burnundan getirmese de, tehlikeye sokan biricik şey, onun kıskançlığıydı. Bu duygusunu belli etmiyor; bastırıyor, kıskançlığından ötürü sık sık ıstırap çekiyordu. Yevgeni kendisinden başka bir kadın sevmemeliydi; çünkü bütün dünyada Yevgeni’ye layık bir kadın bulunmamaktaydı; hani kendisi ona layık mıydı, bu soruyu kendisine hiç sormamıştı; dolayısıyla da hiçbir kadın onu sevmeye kalkışmamalıydı.

VIII

Lisa'nın yaşama tarzı şu şekilde düzenlenmişti: Yevgeni her zaman olduğu gibi erkenden kalkıyor, çiftliğe ya da fabrikaya uğruyor ara sıra tarlaya gidiyor, saat onda, alışıldığı gibi Maria Pavlovna, Lisa ve yanlarında yaşayan amcalarından biriyle birlikte verandada kahve içmek için eve dönüyordu. Çoğunlukla hararetli sohbetlerin geçtiği kahveden sonra ayrılıyorlardı; öğlene kadar kitap okunuyor; Yevgeni iş mektuplarını hallediyor, saat ikide yemek yeniyor, ardından gezinti yapılıyordu. Akşamları, Yevgeni iş yerinden döndüğünde, akşam çayı içiliyor, ara sıra biri yüksek sesle bir şeyler okuyor; Lisa çalışıyor ya da oradakilerle birlikte şarkı söylüyor, ya da misafirleri varsa sohbet ediyorlardı. Yevgeni iş seyahatlerine çıktığında ona her gün mektup yazıyor ve ondan her gün bir mektup alıyordu.

Ara sıra yolculuklarında Lisa ona eşlik ediyor; bu durum özellikle onların çok hoşlarına gidiyordu. İsim günlerinde[4] misafirleri geliyordu; Yevgeni onun her şeyi ne kadar güzel hazırladığını ve herkesin ne kadar memnun olduğunu gördükçe seviniyordu. Yevgeni, misafirlerin de bu cana yakın genç ev kadınından etkilendiklerini gördükçe onu daha da fazla seviyordu.

Her şey dört dörtlük gidiyordu. Lisa hamileliğini sorunsuz götürüyor ve her ikisi de, biraz endişeyle de olsa, çocuğu nasıl yetiştirmeleri gerektiğini düşünüyorlardı. Eğitim ve yetiştirmenin tarzı, uygulanacak yöntemler, bunların hepsini Yevgeni belirliyor, Lisa ise sadece onun isteklerini usulca yerine getirmeyi arzu ediyordu. Yevgeni bir sürü tıp kitabı okumuş, çocuğu bilimin kurallarına göre yetiştirmeyi aklına koymuştu. Elbette Lisa bütün bunlara canı gönülden katılıyor; bütün hazırlıkları yapıyor, hafif, ince ya da kalın yastıklar örüyor, beşiği düzenliyordu. Böylece Lisa'nın evlilik hayatının ikinci yılı ve ikinci baharı geldi.

IX

Yortuya doğruydu. Lisa hamileliğinin beşinci ayındaydı; kendine dikkat ediyordu, canlılığından, neşesinden hiçbir şey kaybetmemişti. Genç kadına yardım etme bahanesiyle evde yaşayan iki kaynana, sürekli uyarılarıyla kadında rahat huzur koymuyorlardı. Yevgeni'nin işi başından aşkındı; özellikle olanca kapasitesiyle işletilmeye çalışılan şeker fabrikası onu çok meşgul etmekteydi.

Lisa yortudan kısa süre önce, paskalyadan beri el sürülmemiş evde genel temizlik yaptırmaya kalktı ve döşemeleri ovma, camları silme, halı ve kumaş kaplı mobilyayı temizleme ve çarşafları, yorgan kaplarını değiştirme işinde hizmetçilere yardım etmek üzere köyden iki gündelikçi çağırttı. Kadınlar sabahın köründe çıkageldiler; ateşin üzerine birkaç kova su koydular ve kolları sıvadılar.

Bu kadınlardan biri Stepanida'ydı. Kısa bir süre önce çocuğunu memeden kesmiş ve çiftliğin kâtibine, kendisine efendinin evinde iş vermesi için yalvarmıştı. Yeni hanımefendiyi mümkün olduğu kadar yakından görmek istiyordu. Stepanida hep olduğu gibi, erkeği olmadan yaşıyor ve kanı kaynayan genç kâtiple, tıpkı kendisini odun çalarken yakalayan yaşlı Danila ve ardından Yevgeni ile olduğu gibi, işi pişiriyordu. Yevgeni'yi ilişkileri bittikten sonra bir daha aklının köşesinden bile geçirmemişti. “Artık bir karısı var,” diye düşünüyordu. Gene de muhterem hanımefendiyi ve evini görmek ilginç olacaktı; söylenenlere bakılacak olursa ev dillere destan bir şekilde döşenip düzenlenmişti.

Yevgeni, onu çocukla birlikte gördüğü günden sonra bir daha ona rastlamamıştı. Çocuğu olduğu için kadın gündelikçiliğe gitmiyordu; Yevgeni ise köye çok ender iniyordu. Yortu'dan önceki bugün, Yevgeni saat beş der demez ayağa fırlamış, fosfor asitli kireç ile gübrelenecek olan kıraç tarlaya gitmek için, iki gündelikçi kadın gelip mutfakta kovaları ateşin üzerine yerleştirmeden önce evden çıkmıştı.

Keyifli, memnun ve acıkmış bir halde Yevgeni kahvaltıya geldi. Bahçe kapısının önünde atından inip atı geçici olarak tuttukları bahçıvana teslim etti ve kamçıyla yüksek otları kırbaçlayarak, böyle durumlarda insanın sık sık yaptığı gibi, herhangi bir cümleyi durmadan tekrarlayarak otların

arasından eve doğru yürüyordu. Ağzından düşmeyen cümle şuydu: “Fosfor asitli kireç bunu ispat edecektir!” Neyi ispat edecekti ki bu gübre, orasını düşünmüyordu.

Küçük çayırın üzerinde halılar dövülüyordu. Mobilyalar odalardan dışarıya taşınmıştı.

“Aman Tanrım, Lisa bu temizlik işine amma da sarmış!.. Fosfor asidi kireci ispatlayacak... Ben buna kadın derim işte, muhteşem bir ev kadını; evet aynen öyle!” Bir yandan böyle söylenip dururken bir yandan da Lisa’nın beyaz bir sabahlık içindeki vücudunu, ona her bakışında kendisini karşılayan o sevinç saçan gözlerini kafasında ve gözünde canlandırıyordu. “Evet, çizmeleri muhakkak değiştirmeliyim, yoksa fosfor asitli kireç bunu ispatlayacak; yani bir gübre kokusu yayacaktır ve küçük hanımın içinde bulunduğu durumda bunun olmaması gerekir. Hangi durumda? Hangi durumda olacak, bedeninin içinde küçük Yevgeni büyüyor ya,” diye kafasından geçirip duruyordu. “Evet, fosfor asitli kireç bunu ispatlayacaktır!” Yevgeni kendi düşüncelerine gülerek elini odasının kapı koluna attı.

Ne var ki, daha kapıyı itmeden kapı kendiliğinden açıldı ve eteklerini iyice yukarıya kaldırmış, yalınayak, elbisesinin kolları kıvrılmış, elinde kova tutan bir kadınla karşılaştı. Kadına yol açmak için kenara çekildi, kadın da aynen yana çekilmiş, ıslak eliyle başından kaymış başörtüsünü düzeltmeye çalışıyordu.

“Tamam, tamam, geçin, ben beklerim...” dedi Yevgeni ve kadını tanır tanımaz dili damağına dolaştı.

Kadın, ona gülümseyen gözleriyle neşeli neşeli baktı, kırmızı yün örgüsü eteğini düzeltip kapıya doğru yürüdü.

“Olamaz, saçmalık bu!.. Ne şimdi bu? İmkânsız!” diye düşündü Yevgeni, alnını kırıştırıp bir yandan da arsız bir sinekten kendini korumaya çalışırken. Kadını fark etmiş olması onu kızdırmıştı, gelgelelim onun çıplak ayaklarından, iki yana sallana sallana, kıvrak ama sert yürüyüşünden, kollarından ve omuzlarından, gömleğinin kıvrımlarından ve bembeyaz baldırlarının üzerine kadar katlanmış kırmızı eteğinden gözlerini alamıyordu.

“Eee, bön bön ne bakıyorum ki ona?” diye söylendi kendi kendine ve Stepanida’ya bakmamak için gözlerini yere çevirdi. “Ama çizmelerimi değiştirmek için içeriye girmem gerekiyor,” diye düşündü ve Yevgeni odasına girmek için döndü. Ama on adım atmıştı ki, nasıl ve kimin emriyle olduğunu anlayamadan, onu bir kez daha görmek için arkasına döndü. O da tam o sırada köşeyi dönmek üzereydi ve dönüp Yevgeni’ye baktı.

“Yahu, ne yapıyorum ben!” diye içinden bir ses bağırdı. “Aklından, belki kendisini... evet, ne belkisi, muhakkak ki kendisini arzu ettiğimi geçiriyordur.”

Yevgeni yerleri ıslak odasına girdi. Yaşlı, zayıf bir kadın döşemeleri ovuyordu. Yevgeni parmaklarının ucuna basarak pis su birikintileri içinden arkasında çizmelerinin bulunduğu paravana doğru yürüdü ve yaşlı kadın odadan çıkarken o da odayı terk etmek istedi.

“Nihayet gitti; şimdi Stepanida geri döner,” diye ansızın içindeki biri düşünmeye başladı.

“Aman Tanrım ben neler düşünüyorum ve neler yapıyorum!” Yevgeni çizmelerini kaptı, hole yürüdü, elbiselerini fırçaladı ve annesi ile kaynanasının kahve içtikleri verandaya çıktı. Besbelli ki Lisa onu beklemişti; aynı anda öteki kapıdan çıkarak verandaya geldi.

“Aman Tanrım, bir bilse... beni öylesine dürüst, namuslu temiz ve masum biri olarak tanıyan karım!” diye düşündü.

Lisa onu her zamanki gibi parıldayan bir yüzle selamladı. Gelgelelim kadın ona bu sabah fazlasıyla solgun, beti benzi atmış, zayıflamış ve bitkin göründü.

X

Kahve içerlerken, böyle durumlarda sık sık olduğu gibi, mantıksal bağlardan tamamen yoksun olmakla birlikte, kesintisiz sürdürüldüğüne göre gene de herhangi bir bağlantı zinciri üzerinden yürüyen, hanımefendilere özgü o sohbetlerden biri, almış başını gidiyordu.

İki kaynana birbirlerini karşılıklı iğneleyip duruken Lisa ikisi arasında kurnazca denge kurmaya çalışıyordu.

“Odanın hâlâ bitmemiş olmasına kızıyorum,” dedi Lisa kocasına. “Ama her tarafın iyice temizlenmesini istiyorum.”

“Tamam, boş ver şimdi. Ben gittikten sonra nasıl uyudun bakalım?”

“Çok iyi, kendimi oldukça iyi hissediyorum.”

“Onun durumundaki bir kadın nasıl iyi uyuyabilir ki!” diye söylendi Yevgeni’nin kaynanası Varvara Alekseyevna, “bu yetmiyormuş gibi, oda pencerelerinin de güneş tarafına baktığı ve jaluzileri ya da perdeleri olmayan bir odada, bu tahammül edilmesi mümkün olmayan bir sıcaklıkta? Benim pencerelerimde her zaman ya jaluzi ya da perde bulunur.”

“İyi de, Lisa’nın pencereleri saat ona kadar gölgede kalıyor,” dedi Maria Pavlovna.

“Elbette,” diye itiraz etti Alekseyevna, daha evvel söylediğinin tam tersini ileri sürdüğünü hiç düşünmeden “ateşinin nedeni de bu... bu nem işte. Doktorum hep, ‘hastanın karakterini bilmezsek bir hastalığı hiçbir zaman teşhis edemeyiz,’ derdi. O anlayacaktır neler olduğunu; çünkü mükemmel bir doktordur; kendisine yılda yüz ruble öderdik. Toprağı bol olası kocam doktorlara pek güvenmez, ama benim doktora ihtiyacım olduğunda kesenin ağzını açmasını bilirdi.”

“Karısının ve çocuğunun hayatının söz konusu olma ihtimali bulunurken, insanın eşi kesenin ağzını açmakta hiç tereddüt edebilir mi?”

“Elbette etmez; hele kadın varlıklıysa zaten erkekten bağımsız demektir. Ama iyi bir eş gene de kocasına tabi olur,” dedi Varvara Alekseyevna. “Ne yazık ki Lisa hastalığından sonra hâlâ oldukça güçsüz.”

“Yo, hayır anneciğim, kendimi harika hissediyorum! Ayrıca, size kaymak getirmediler mi?”

“Gerek yok, krema da alabilirim!”

“Varvara Alekseyevna’ya sordum, ama kaymak istemedi,” diye bir yandan özür dileyerek araya girdi Maria Pavlovna.

“Bugün hakikaten canım kaymak istemiyor,” dedi Varvara Alekseyevna ve kaymaktan büyük bir anlayışla vazgeçerek bu can sıkıcı konuşmaya bir son vermek istercesine Yevgeni’ye dönüp: “Fosfor asidi kireci sonunda serpildi mi?” diye sordu.

Lisa kaymak getirmek için içeri gitti.

“Ama gerçekten de kaymak istemiyorum, sağol!” dedi Varvara Alekseyevna.

“Lisa, Lisa, yavaş yürü n’olursun!” diye Maria Pavlovna onun arkasından seslendi. “Bu hızlı hareketler ona zarar verebilir.”

“İçi huzurlu olursa ona hiçbir şeyin zararı dokunamaz,” diye ima edebileceği hiçbir şey ortalıkta yokken ve bunu gayet iyi bilirken gene de bir şeyler ima ediyormuş gibi söylendi Alekseyevna.

Lisa kaymakla çıkageldi; Yevgeni kahvesini yudumluyor bir yandan da can sıkıntısıyla konuşulanları dinliyordu. Bu türden sohbetlere alışmıştı alışmasına ama bugün konuşmaların her türlü mantıklı içerikten yoksun oluşu nedense keyfini iyice kaçırmıştı. Az önce evde başına geleni anlamaya çalışıyor, bu yüzden de bu abuk sabuk konuşmalar kendisini rahatsız ediyordu. Varvara Alekseyevna kahvesini bitirdikten sonra ayağa kalktı ve keyfi kaçmış bir halde oradan uzaklaştı. Lisa, Yevgeni ve Maria Pavlovna kendi başlarına kaldılar. Sohbetleri içlerinden geldiği gibi, yapmacıklıktan uzak hoş bir tarzda sürdü. Ne var ki Lisa, aşkın daha da keskinleştirdiği duyuları sayesinde Yevgeni’nin herhangi bir şeyden ötürü huzurunun kaçmış olduğunu hissetmiş ve kalkıp ona, “Yolunda gitmeyen bir şeyler mi var?” diye sormuştu. Yevgeni bu soruyu beklemiyordu; her şeyin yolunda olduğunu söylerken biraz şaşırıp bocaladı. Cevabı Lisa’yı biraz daha endişelendirmekten öteye bir işe yaramadı. Bir şeyler Yevgeni’nin fena halde canını sıkıyordu, hem de çok fena; o an süt kâsesine

düşmüş sineği gördüğünden nasıl eminse bundan da o kadar emindi. Gelgelelim Yevgeni başka tek söz etmedi. Şimdi bu ne demek oluyordu?

XI

Kahvaltıdan sonra ayrıldılar. Yevgeni hep yaptığı gibi odasına döndü. Ne bir şeyler okudu ne de mektup yazmaya koyuldu; düşüncelere dalmış, öylece oturuyor, sigara üstüne sigara içiyordu. İçinde ansızın uyanan ve evlendikten sonra artık kurtulduğunu düşündüğü bu çirkin duyguya hem şaşırmış hem de öfkelenmişti. O zamandan beri bir kez olsun hissetmemişti böyle bir şey; ne tanıdığı bu kadına ne de eşinin dışındaki herhangi bir kadına bakarken. Ruhsal olarak bu çirkin duygudan kurtulmuş olduğuna çoğu zaman kendi kendine içinden sevinmiş durmuştu; şimdi ise, bu görünürdeki tamamen önemsiz rastlantı, o duygudan hâlâ kurtulamamış olduğunu gösteriyordu. Hani bu duyguya yeniden boyun eğdiğini hissettiğinden ya da o kadını yeniden arzu ettiğinden varmamıştı bu sonuca; zaten o kadını arzu etmeyi tamamen imkânsız görüyordu. Ne var ki içindeki bu duygunun hâlâ canlı olması ve ona karşı temkinli davranmak mecburiyeti; işte bu canını fena halde sıkıyordu. Gene de bu duyguya sonunda hâkim olabileceğinden hiçbir kuşkusu yoktu.

Bir mektup daha cevaplandırması ve bir şeyler yazması gerekiyordu; çalışmak üzere yazı masasına çöktü. Her iki işi de bitirdi; işine eğilmişken kendisini böylesine huzursuz kılan şeyi tamamen unutmuştu; işini bitirince, gözden geçirmek için ahıra gitti. Ve bir kez daha, artık kasıt mı dersiniz yoksa kötü niyetli bir rastlantı mı belli değil, daha ayağını merdivene atmadan köşeden kırmızı etek ve kırmızı başörtü görünüverdi ve kollarını sallaya sallaya, kalçalarını kıra kıra, o kadın önünden yürüyüp geçiverdi. Aslında yürümekten çok, birlikte çalıştıkları arkadaşına yetişmek istiyormuşçasına güle oynaya koşuşturuyordu.

Gözünün önüne, o göz kamaştırıcı öğle güneşi, ısırganlar, Danila’nın ormandaki kulübesinin arkasındaki alan ve akağaçların gölgesinde kadının dişleri arasında bir yaprak tutarak gülen yüzü geldi.

“Hayır, kesinlikle bu böyle sürüp gidemez!” diye kendi kendine söylendi Yevgeni; her iki kadın gözden kayboluncaya kadar bekleyip iş yerinin yolunu tuttu.

Tam öğle vaktiydi. Yevgeni, yöneticiyi orada bulmayı umuyordu; yanılmamıştı; iş yerindeki yönetici öğle uykusundan yeni uyanmıştı.

Geriniyor, esniyor ve karşısında durmuş kendisine bir şeyler anlatan çobanı dinliyordu.

“Vasili Nikolayeviç...”

“Buyrun?”

“Sizinle bir şey görüşmek istiyorum...”

“Hangi konuda?”

“Siz önce bu adamın işini hallediverin...”

“Demek ki onları buraya getiremezsin öyle mi?” diye sordu çobana Nikolayeviç.

“Zor olur Vasili Nikolayeviç.”

“Mesele neymiş?” diye sordu Yevgeni.

“İneklerden biri tarlada doğurmuş... iyi peki, hemen arabayı hazırlatacağım. Nikolay’a söyle, av arabasına bağlanmış olsa da, Liuşa’yı oradan çözüp arabaya koşsun!”

Çoban çıktı.

“Biliyor musunuz,” diye söze girdi Yevgeni kızararak ve kızardığını kendisi de açık seçik fark etti. “Biliyor musunuz, henüz evli değilken benim de ufak tefek günahlarım oldu Vasili Nikolayeviç... herhalde sizin de kulağınıza gelmiştir...”

Vasili Nikolayeviç gözleriyle gülümsedi ve efendisine üzüldüğünü apaçık belli eden bir sesle:

“Stepaşka’dan söz ediyorsunuz değil mi?” diye sordu.

“Evet, neyse dinleyin... n’olursunuz bana bir iyilik yapın, ona burada evde iş falan vermeyin. Anlayacaksınız beni... çok zor durumdayım.”

“Gerçi bu işi kâtip Vanja düzenlemişti.”

“Peki tarlada durum ne; fosfor asitli kirecin kalanı bugün tarlaya serpilecek mi?” diye sordu Yevgeni şaşkınlığını biraz olsun örtbas etmek

için.

“Evet, birazdan gidiyorum.”

Böylece mesele halledilmişti. Yevgeni sakinleşti; bir yıldır görmediği kadına gelecekte de rastlamayacağını umuyordu. “Vasili Nikolayeviç kâtibe söyleyecek, Ivan da kadına söyleyecek, o da burada çalışmasını arzu etmediğimi kavrayacak,” diye kendi kendine söylendi Yevgeni ve ne kadar zoruna gitmiş olsa da, kâtiple bu konuyu konuşabilmiş olmasına sevinmişti. “Evet, bu belirsizlik, bu utanç sonsuza kadar sürüp gidemezdi.” Düşüncesinde gerçekleştirdiği o suçu daha hatırlarken bile zangır zangır titriyordu.

XII

Utanma duygusunu bastırıp Vasili Nikolayeviç ile mesele hakkında konuşması her ne kadar alışkanlıklara aykırı bir durum idiyse de, sonuçta bu girişimi Yevgeni üzerinde rahatlatıcı bir etki yapmıştı. Gerçekten de artık mesele kapanmış görünüyordu. Lisa da Yevgeni'nin tamamen rahatlamış ve hatta eskisine göre daha da neşeli olduğunu fark etmişti; "Bu iki kadın arasındaki sürtüşmelere kızdığı belli," diye düşünüyordu. "O, ince duyarlılığı, kibar ve asil ruhu düşünülecek olursa, durmadan bu samimiyetten uzak, iğneleyici ve tatsız imaları dinlemek zorunda kalmaktan fazlasıyla canı sıkılıyor olmalı," diyordu kendi kendine.

Bir sonraki gün ilk yortu günüydü. Hava harikaydı ve köylü kadınlar, her yortuda olduğu gibi, çelenkler yapmak için ormana gidiyor; tam çiftlik evinin önünden geçerken bir yandan da şarkılar söyleyip dans ediyorlardı. Maria Pavlovna ve Varvara Alekseyevna bayramlık giyisileriyle verandaya çıkıp halka danslarının yapıldığı meydana doğru yürümeye başlamışlardı. Yanlarında, bu yaz Yevgeni'lerde kalan, Çin ipeğinden kısa bir ceket giymiş, tıknaz, tombul, yaşlı hovarda, ayyaş amca vardı.

Her zaman olduğu gibi rengârenk giysiler ve takılarıyla kızların oluşturduğu küçük bir halka, bütünün merkezini oluşturuyordu; kızların çevresinde elele tutuşmuş başka kızlar, gezegenler ve uyduları gibi, hışırtılı, yeni keten elbiseleriyle fır dönüyorlar, küçük çocuklar kahkahalar atarak, bağrışıp çağrışarak sağa sola koşuşuyor; birbirlerini yakalamaya çalışıyorlardı. Çiftlikte yaşayanlar ve oradan tesadüfen geçenler, biraz uzaktan dans edenleri seyrederlerken, köy delikanlıları, mavi siyah ceketleri ve gene mavi siyah kasketleri, kırmızı gömlekleriyle ayakta dikilmiş, ayçiçeği çekirdeklerinin kabuklarını yere tükürüp duruyorlardı. Bizim iki hanımefendi, dans edenlerin iç çemberine doğru yaklaştılar; Lisa da saçında mavi bir bant, gene mavi, içinden uzun, beyaz köşeli dirseklerinin çıktığı geniş kollu bir elbiseyle arkalarından geliyordu.

Yevgeni onlarla birlikte gitmek istememişti; ne var ki saklanmak sonunda gülünç gelmiş, ağzında sigarayla en azından verandaya çıkmış, köy delikanlılarının ve köylülerin selamlarına karşılık vermiş, ardından aralarından biriyle sohbete dalmıştı. Kadınlar yüksek sesle bir dans şarkısı

söylüyorlardı; bunu yaparken bir yandan ellerini çarparak dansın ritmini tutuyor, halka halinde dönüyorlardı.

Karısının sesini duymamış olan Yevgeni’ye bir çocuk, “Hanımefendi sizi çağırıyor,” dedi. Lisa gelip dansı, özellikle de çok beğendiği kadınlardan birini seyretmesini istiyordu; elbette Stepanida’ydı bu. Üzerinde sarı ipekten dekolte bir bluz, bir pelüş yelek ve ipek bir başörtüsü vardı; dolgun, eti butu yerinde, al al yanaklarıyla, alabildiğine neşeli ve mutlu görünüyordu. İyi bir dansçı olmalıydı; ne var ki Yevgeni ona bakmaya hiç niyetli değildi.

“Evet, evet!” dedi kelebek gözlüğünü bir çıkarıp bir takarak, ama bir yandan da, “Anlaşılan ondan gerçekten de ayrılmamam gerekiyormuş,” diye düşündü.

Kadının bu, görüntüsünün cazibesine kapılmaktan korktuğu için ona doğrudan bakmadı; ama kaçamak bir gözle baktığı için olduğundan iki kat daha çekici göründü. Ayrıca kadının ışıldayan bakışları, Yevgeni’ye, kadının onu fark ettiğini ve kendisine bakmaya doyamadığını gördüğünü söylüyordu. Yevgeni, âdeti bozmayarak bir süre daha orada kaldı, ardından Varvara Alekseyevna’nın kadını kendi yanına çağırdığını ve ona, “Sevimli şey!” dedikten sonra yapay, tatlı bir ses tonuyla ona bir şeyler anlattığını görünce, dönüp oradan ayrıldı. Evin yolunu tuttu. Onu seyretmek zorunda kalmamak için eve dönmüştü; gelgelelim üst kata çıkınca, dayanamayıp, nedenini nasılını anlayamadan pencereye yaklaştı ve kadınlar verandanın önündeyken orada uzun süre durdu; Stepanida’yı seyre daldı; baktı baktı, doyamadı.

Derken farkında olmadan aşağıya indi, sessizce balkona çıktı, bir sigara yaktı ve ardından küçük bir gezinti yapmak istiyormuş gibi, az önce kadının uzaklaştığı yönde gitmek üzere aşağıya bahçeye indi. Ağaçlı yolda daha iki adım atmamıştı ki, onun sarı ipek gömleğin üzerindeki pelüş yeleğinin ve kırmızı başörtüsünün ağaçların arkasından parıldadığını gördü. Stepanida’nın yanında başka bir köylü kadın vardı. “Nereye gidiyor olabilirlerdi ki?”

Birdenbire içinde şiddetli bir arzu fırtınası koptu, kalbini bir pençe sanki sımsıkı yakalamıştı. Tanımadığı, tuhaf, yabancı bir iradenin buyruğuna

girmiş halde bir kez daha arkasına baktıktan sonra hızla kadınların peşine düştü.

“Yevgeni Ivanoviç, Yevgeni Ivanoviç! Merhametinize sığınıyorum!” diyen bir ses duydu birden arkasından. Yevgeni, çiftliğinde kuyu açan yaşlı Samohin’i tanımıştı. Ansızın rüyasından uyanıverdi, hızla geri dönüp yaşlı adamın yanına gitti. Adamla konuşurken kenara çekilip baktığında, Stepanida’nın yanındaki kadınla birlikte aşağıya yöneldiğini gördü; besbelli ki su içmek için çeşmeye gidiyorlardı; belki de sadece içme bahanesiyle oraya yönelmişlerdi; bir süre sonra dans eden halkanın içine geri döndüler.

XIII

Samohin ile konuştuktan sonra Yevgeni bir suç işlemiş gibi ezik, yıkılmış bir halde eve döndü. Stepanida, heyecanını muhakkak fark edip durumu kavramış olmalıydı. Yevgeni'nin kendisini görmek istediğini düşünmüş, kendisi de bunu arzu edince, buluşmanın bir yolunu aramış olmalıydı. Ve şu, gayet iyi tanıdığı yanındaki öteki kadın, belli ki her şeyi biliyordu.

Ama asıl, arzuya yenik düştüğünü; artık kendi iradesi diye bir şey kalmadığını, yabancı, tuhaf bir güç tarafından yönlendirildiğini hissediyordu. Bugün sadece şanslı bir rastlantı sonucu paçasını kurtardığını; bugün olmasa yarın, yarın olmasa ertesi gün, eninde sonunda çöküşe, yıkıma teslim olacağını duyumsuyordu.

Evet, çöküş ve yıkımdı bu. Olup biteni başka türlü kavramlaştıramıyordu. Kendisine öylesine içten bağlı genç eşini burada, köyde milletin gözü önünde köylü bir kadınla aldatmak; bu ahlaki çöküntü değildi de neydi? Ve ne utanç verici, rezil; ardından artık yaşamanın mümkün olmadığı bir çöküştü bu. Hayır, ne olursa olsun önlemlerini almak zorundaydı.

"Tanrım, Tanrım; ne yapmam gerek? Gerçekten de böyle çöküp gitmem mi gerekiyor? Hiçbir çıkış yolu bulunamaz mı? Evet, bir şeyler yapmalıyım... onu düşünmekten vazgeçmeliyim! Bırak onu düşünmeyi bir yana!" diye kendi kendine emir verir bir tonla bağırdı. "Bırak!" diyordu, ama der demez aklı fikri tekrar kadına kayıyor, onu akağaçların gölgesinde, karşısında görüyordu.

Birdenbire aklına eski bir keşiş hakkında okudukları geldi. Vücudun üzerinde elini dolaştırarak insanları iyileştiren bu keşiş, bir kadının baştan çıkartıcılığına kendini kaptırmamak için, boştaki elini kor kor yanan kömürün üstüne koyup parmaklarını yakmıştı. Şimdi, tam da zamanında bu okudukları aklına geldi. "Evet böyle çöküp gitmektense parmaklarımı yakarım daha iyi," dedi kendi kendine. Odada başka kimse var mı, diye çevresine bakındı; bir kibrit çakıp parmağını aleve tuttu. "Haydi, onu şimdi düşün bakalım!" dedi kendi kendine alaylı bir tavırla. Acı duydu, isin kararttığı parmağını alevden çekti, kibriti fırlatıp attı ve yaptığına yüksek sesle gülmeye başladı. Aldığı karar doğru değildi. Yapılması gereken onu bir daha görmemenin çaresini bulmaktı; ya kendisi çekip gitmeliydi ya da

kadını oradan uzaklaştırmalıydı. Kocasına para önerip çok uzaklara, şehre ya da başka bir köye taşınmalarını sağlayabilirdi. “Bu kesinlikle ortaya çıkacak ve dedikodu ortalığa yayılacaktır. Olsun, yayılsın, tehlikenin bu kadar yakında olduğunu bilmekten iyidir. Evet, bu gerçekleşmeli,” diye kendi kendine söylendi.

Uzaktan, Stepanida’nın yüzündeki oradan uzaklaşma ifadesini görünce, “Şimdi de nereye gitmek istiyor acaba?” diye kendi kendine sordu. Kadını pencerenin dışında görmüş gibi gelmişti ona. Kadın ona bir kez daha baktı, öteki kadını elinden tutup laubali bir tavırla kolunu sallayıp bahçeye yöneldi. Yevgeni nedenini niçinini bilmeden belirsiz bir kararın sürükleyiciliğine kapılmış bir halde büronun yolunu tuttu.

Vasili Nikolayeviç bayramlık ceketini giymiş, saçları biryantinli, eşi ve ziyaretçi bir hanımla çay içiyordu.

“Sizinle biraz konuşabilir miyim Vasili Nikolayeviç?”

“Elbette, ne demek, lütfen buyrun, zaten bitirmiştik!”

“Hayır, lütfen siz buraya gelin!”

“Derhal, müsaade edin şapkamı alayım.” Nikolayeviç neşeli bir halde kapıya çıkarken karısına, “Tanya, semaverin üstünü kapat!” dedi.

Yevgeni’ye, yönetici biraz çakır keyifmiş gibi geldi, ama bunun ne zararı vardı ki. Belki de böyle olması daha iyiydi; onun bu hali konuya daha rahat girmesini sağlayabilirdi.

“Tekrar aynı meseleden ötürü geliyorum Vasili Nikolayeviç,” diye söze girdi Yevgeni, “şu kadın nedeniyle...”

“Niye ki, ona bir daha efendinin evine gitmemesini emretmiştim!”

“Mesele bu değil. Durumu iyice düşündüm ve tavsiyenizi dinlemeye geldim. Onu bu köyden tamamen uzaklaştırmak mümkün değil mi acaba?.. Bütün aileyi demek istiyorum?”

“Nereye gönderebiliriz ki onları?” diye suratını ekşiterek ve Yevgeni’nin gördüğü kadarıyla biraz da alaylı bir tarzda sordu Nikolayeviç.

“Onlara para ya da Kolotovoskoye’de bir parça arazi verilebileceğini düşündüm de. Yeter ki çekip gitsinler.”

“İyi de bunu nasıl ayarlayabiliriz ki? Kocası köklerinin bulunduğu bu köyden gitmek istemeyecektir. Bunu niçin istiyorsunuz? Kadın burada ayağınıza mı dolaşıyor?”

“Eşimin bir şeyler öğrenmesi halinde bunun ona korkunç etkileri olabileceğini anlarsınız sanırım Vasili Nikolayeviç?”

“Kim çenesini tutmazlık edebilir ki?”

“Haklı olabilirsin; ne var ki hep böyle endişe ve korku içinde yaşamaktansa... kaldı ki öylesine sıkıntı, eziyet veren bir durum..”

“Ama ne diye bu kadar önemsiyorsunuz; böyle geçmişte kalmış hikâyeler artık kimin umurunda. Sonuçta herkesin ufak tefek günahları var elbette.”

“Gene de gitse iyi olurdu. Kocasıyla konuşamaz mıydınız acaba?”

“Bunda öyle büyütecek ne var ki? Siz hiç endişelenmeyin efendim! Zaten kimsenin böyle bir şeye aldırdığı yok. Dünyada neler olmuyor! Hakkınızda kim kötü bir şey söyleyebilir, namusunuzla, herkesin gözünün önünde yaşıyorsunuz..!”

“Öyle de... iyisi mi siz gene onunla bir konuşun!”

“Pekâlâ adamla konuşacağım.”

Gerçi Yevgeni daha şimdiden, bu konuşmadan bir sonuç çıkmayacağını biliyordu; gene de yöneticiyle konuşmak onu biraz olsun rahatlatmış; heyecan ve telaş içinde tehlikeyi abartmış olduğu duygusu onu ferahlatmıştı.

Kadınla buluşmak için mi onun arkasından gitmişti? Yoo, hayır nereden çıkartmıştı bunu? Sadece bahçede biraz dolaşmak istemişti o kadar, kadın da tesadüfen oraya gelmişti, hepsi bu.

XIV

Gene bu yortu günlerinde Lisa, bir öğle yemeğinden sonra annesi ve Yevgeni ile bahçede gezintiye çıkmıştı. Yevgeni, Lisa'ya yoncaları göstermek istediği için çayırın içinde epey yol almışlardı ve Lisa orada küçük bir çukurun üzerinden atlamak isterken, ayağını ters basıp çukura düştü. Hafifçe yan tarafına düşmüştü; ama bağırdı; kocası onun sadece korkmakla kalmayıp aynı zamanda canının da yanmış olduğunu yüzünden okudu. Eğilip eşini yerden kaldırmak istedi, ama o, kocasının yardımını geri çevirdi.

Mahcup, kabahatinin farkında olan birinin gözleriyle ona bakıp zayıf, güçsüz bir gülümsemeyle, "Hayır, bırak Yevgeni!" dedi. "Sadece kaydım, kendim kalkarım!"

"Ah, hep demez miyim!" diye söylendi Varvara Alekseyevna. "İnsan böyle bir durumda çukurun üzerinden atlamaya nasıl kalkabilir ki?"

"Yapma anneciğim, gerçekten de bir şey yok. Hemen ayağa kalkacağım." Lisa kocasının yardımıyla kalktı, ama aynı anda beti benzi soldu ve yüzüne bir endişe belirtisi yayıldı.

"Kendimi iyi hissetmiyorum," diye annesine alçak sesle fısıldadı.

"Aman Tanrım başına ne işler açtın! Yürümemen gerekiyor diye söylememiş miydim?" diye bağırdı Varvara Alekseyevna. "Burada bekleyin, hemen adamları yollayacağım, yürümemeli; taşınması şart."

"Korkma Lisa seni ben taşıyacağım!" dedi Yevgeni sol kolunu onun beline dolarken. "Kolunu boynuma dola... şöyle!" Yevgeni eğilip Lisa'nın bacaklarını sağ koluyla kavradı ve kadını kaldırdı. Kadının kendisine bakarken yüzündeki o ıstırap çeken ama sonsuz mutluluk dolu ifadeyi bir daha unutamayacaktı Yevgeni.

"Sana ağır gelmiyor muyum sevgilim?" dedi gülümseyerek. "Annem de adam çağırmaya gidiyor, ona seslen bari!"

Lisa, Yevgeni'yi öptü. Yevgeni'nin kendisini nasıl taşıdığını annesinin de görmesini istediği belli oluyordu.

Yevgeni, Varvara Alekseyevna’nın arkasından seslenerek zahmet etmemesini, Lisa’yı eve kendisinin taşıyacağını söyledi. Varvara Alekseyevna ise durdu ve öncekinden daha yüksek sesle bağırmaya başladı:

“Düşüreceksin onu, dikkat et, düşüreceksin! Onu mutsuz ediyorsun! Sende hiç vicdan yok mu?”

“Ama onu çok rahat taşıyorum!”

“Ama ben taşımanı istemiyorum! Kızımı ölüme sürükleyişine seyirci kalmak istemiyorum!” diye çileden çıkmışçasına bağırıp yolun dönemecine doğru hızlı adımlarla uzaklaştı.

“Boşver, birazdan geçer,” dedi Lisa gülümseyerek.

“Geçen seferki gibi kötü sonuçları olmasın da...”

“Düşmekten değil, bu zaten önemsiz; ben annemden söz ediyorum... Dinlen biraz, yorulmuş olmalısın.”

Yevgeni ne kadar zorlansa da Varvara Alekseyevna’nın kendilerini karşılamak üzere yolladığı hizmetçi kız ile aşçıya bırakmadan yükünü gururlu bir sevinçle eve kadar taşıdı. Lisa’yı yatak odasına çıkartıp yatağına uzattı.

“Artık git sevgilim,” dedi Lisa onun elini kendine doğru çekip öperken. “Annuşka’nın yardımıyla başımın çaresine bakacağım.”

Maria Pavlovna’da aynı anda yan binadan koşarak gelmişti; Lisa’yı soyup yatağa yatırdılar. Yevgeni elinde bir kitap oturma odasında bekliyordu. Varvara Alekseyevna önünden öyle bir hışımla, suçlayıcı, karanlık bir yüzle geçti ki Yevgeni’nin az kalsın ödü patlıyordu.

“Eee, nasıl?” diye sordu.

“Daha ne soruyorsunuz ki? Zaten böyle olsun istemediniz mi; yoksa çukurun üzerinden atlaması için onu zorlar mıydınız?”

“Varvara Alekseyevna!” diye bağırdı Yevgeni, “duyulmuş şey değil bu; insanlara işkence çektirmek, onların hayatını zehir etmek istiyorsanız...” cehennem olup gidin! diyecekti, ama kendine hâkim olup, “Hiç merhametiniz yok mu?” diye sordu.

“Artık çok geç!” dedi kadın, zafer kazanmış edasıyla şapkasını silkeleyip kapıya doğru yürüdü.

Lisa’nın düşmesi gerçekten de öyle pek tehlikesiz sayılmazdı; bir ayağı burkulmuştu ve bir kez daha erken doğum yapma tehlikesi vardı. Herkes, elden fazla bir şey gelmeyeceğini, Lisa’nın dinlenmesi gerektiğini biliyordu; ama gene de doktoru getirmeye karar verdiler.

“Çok saygıdeğer Bay Nikolay Seminoviç,” diye başlayan bir not yazdı Yevgeni, “*Bize hep dostça davrandınız, buraya gelip karıma yardım etme ricamızı kırmayacağınızı umuyorum. Kendisi*...” Mektubu bitirdikten sonra atların ve arabanın durumuna bakmak üzere ahıra indi. Bir araba doktora yollanacak, bir başkası doktorun geri dönüşü için hazır tutulacaktı. Maddi durumun öyle pek ahım şahım olmadığı yerlerde, böyle şeyler bile insanın başını ağrıtabiliyordu. Her şey hazırlanıp araba yola çıktıktan sonra Yevgeni saat on’a doğru eve döndü. Lisa yatakta yatıyordu; kendini çok iyi hissettiğini ve ağrıları olmadığını söyledi. Ne var ki, Lisa’ya bakan tarafı bir klasör kartonuyla örtülmüş lambanın arkasında oturmuş büyük bir kırmızı kilime nakış ören Varvara Alekseyevna, olup bitenden sonra her türlü barış imkânının ortadan kaltığını hiçbir tereddüde yer bırakmayan açık seçik bir yüz ifadesiyle belli ediyordu. “Sizin ne yapacağınızı bilmem, ama ben görevimi yaptım” diyen bir hal okunuyordu yüzünden.

Yevgeni bu ifadeyi elbette algılamıştı, ancak hiç fark etmemiş gibi davrandı. Neşeli, umarsız, endişe taşımayan birini oynamaya çalışıp atları nasıl arabaya koştuğunu, kısrak Kavuşka’nın sol at olarak ne kadar mükemmel olduğunu anlattı.

“Öyle ya, tam zamanı; yardımın anında gelmesi için akla karayı seçerken, atları denemenin bundan uygun zamanı olamazdı! Çukura yuvarlayacaksınız şu zavallı doktoru!” diye dırıldandı Varvara Alekseyevna, bir yandan elindeki nakış işini iyice lambaya tutup kelebek gözlüğüyle ona bakarak.

“Atları uygun bir şekilde arabaya koşmam ve arabayı hazırlamam gerekiyordu; elimden geleni yaptım!”

“Muhakkak öyledir! Atlarınız beni az kalsın merdivenlere fırlatacaklardı, bunu unutmadım!”

Bu hikâyeyi kadın bir ara uydurmuştu ve Yevgeni o an, anlattıklarının doğru olmadığını ve olup bitenin tamamen farklı gerçekleştiğini söyleme gafletinde bulundu.

“Demek ki başka türlü olmuştu! Hep derim ya, prenslere de sık sık demişimdir, yanlış, dürüstlükten uzak insanlarla birlikte yaşamanın çok zor olduğunu; her şeye tahammülüm vardır da, buna yoktur işte.”

“Olanlara derinden üzülmek için nedeni olan biri varsa o da muhakkakki benim!” dedi Yevgeni. “Siz ise...”

“Belli oluyor...”

“Neymiş belli olan?”

“Hiç, ilmikleri sayıyordum da!”

Yevgeni bu konuşma esnasında hastanın baş ucunda durmuştu; Lisa ona baktı, elini tutup sıktı. “Ne olursun benim için katlan!” diyordu sanki bakışları Yevgeni’ye. “Birbirimizi sevmemizi engelleyemez.”

“Başka bir şey söylemeyeceğim. Sen haklısın,” diye kadına fısıldadıktan sonra Lisa’nın uzun, nemli elini, ardından da öperken kapanan sevimli gözkapaklarını öptü.

“O zamanki gibi bir durum mu?” diye sordu Yevgeni. “Kendini nasıl hissediyorsun?”

“Yanıltmamak için bir şey söylemekten korkuyorum, ama bebeğin yaşadığı ve yaşayacağı gibi bir duygum var,” dedi bir yandan karnına bakarken.

“Başka türlüsü zaten korkunç olurdu, bunu düşünmek bile istemiyorum.”

Lisa, Yevgeni’nin gidip rahatça uyuması için ısrar etmeye çalıştı, ama Yevgeni bütün gece onun başında kaldı; tilki uykusu uyudu ve her an ona yardım edecek şekilde hazır bekledi. Oysa Lisa geceyi çok iyi geçirdi ve doktora haber salmış olmasalardı, belki ayağa bile kalkabilirdi.

Öğlene doğru doktor geldi ve durumun tehlikeli olmadığını; o an için aksi belirtiler bulunmamakla birlikte, her iki olasılığın da göz önünde tutulması gerektiğini söyledi. Bu nedenle hastanın yatakta kalması gerekiyordu; hani

ilaç vermeyi pek sevmemekle birlikte, ona alması gereken bir ilaç da yazacaktı. Ardından Varvara Alekseyevna'ya kadın bedeninin anatomisi üzerine bir konferans verdi; kadın başını ikide birde anlamlı anlamlı sallayarak onu dinledi. Ardından mutat şekilde ücreti avucuna yerleştirildikten sonra arabaya binip gitti; hasta ise bir hafta yatakta kaldı.

XV

Yevgeni vaktinin çoğunu karısının baş ucunda geçiriyor; ona hizmet ediyor, onunla çene çalıyor, ona kitap okuyor ve her şeyden daha zor olan şeye katlanıp Varvara Alekseyevna'nın dırdırlarına kulak asmıyor; sesini çıkarmadan bunları sineye çekiyor; bu dırdırların içinden esprili, eğlendirici bir şeyler bulup çıkarmayı bile beceriyordu.

Gelgelelim sonsuza kadar evde oturamazdı. Zaten Lisa onu başından savmaya çalışıyor; Yevgeni'nin durmadan yanında kalması halinde onun hastalanacağını söylüyordu. İkincisi, çiftliğin işleri hâlâ onun mevcudiyetine her adımda ihtiyaç duyacak şekilde düzenlenmişti. Evde oturması mümkün değildi, kâh tarlaya, kâh koruluğa, kâh bahçeye ya da samanlığa uğraması şarttı. Ne var ki Yevgeni her gittiği yerde Stepanida'yı düşünmekten kurtulamadığı gibi, kadının canlı görüntüsü öylesine inatla karşısına dikiliyordu ki, onu unutabildiği anlar yok denecek kadar azdı. Ama işte hepsi bu kadarla kalıyor; başka sonuçlara yol açmıyordu; ne olursa olsun bu duyguyu belki bastırabilirdi de; gelgelelim işin kötü yanı, eskiden onu aylarca görmediği halde, şimdi kadın gözünün önünden hemen hiç eksik olmuyordu. Yevgeni'nin, kendisiyle yeniden ilişki kurmak istediğini tahmin etmiş olduğu belliydi; dolayısıyla sık sık onun yoluna çıkacak şekilde durumu ayarlayıp duruyordu. Ne Yevgeni ne de kendisi o güne kadar bu karşılaşmalarda tek bir şey konuşmamışlar; ne o ne de kendisi, o belli amaçla bir buluşma düzenlemiş değillerdi, sadece karşılaşmaya çalışıyorlardı hepsi bu.

En rahat karşılaşabilecekleri yer, köylü kadınların ineklere ot toplamak için torbalarıyla gittikleri ormandı. Yevgeni bunu bildiği için her gün ormana geliyordu. Her gün bir daha gitmeyeceğine dair kendine söz veriyor, ama her Allahın günü kalkıp ormana geldiğinde, insan sesleri duyup çalılıkların arasına saklanıp heyecanla çarpan yüreğiyle, "acaba o mu?" diye gözünü dört açtığında, kendi kendine verdiği sözü de havada kalıyordu.

Onun orada olup olmadığını niçin bilmek istediği konusunda düşünmeye ve kendine bunun hesabını vermeye yanaşmıyordu. "Onu orada görseydim,

hani orada yalnız da olsa onun yanına zaten gitmez, kaçmayı yeğlerdim," diye düşünüyordu. Ne var ki onu muhakkak görmesi gerekiyordu.

Bir gün, tam ormana girmek üzereyken nihayet Stepanida'yla karşılaştı; kadın başka iki kadınla birlikte sırtlarında ot dolu torbalarla ormandan çıkıyordu. Yevgeni biraz daha erken gelmiş olsa, belki ona ormanda rastlayabilirdi. Şimdi ise, öteki kadınların yanındayken, kadın dönüp kendisiyle birlikte ormana gelemezdi. Ancak, Yevgeni bunun imkânsız olduğunu bizzat görmekle birlikte, öteki kadınların kendisini fark etmeleri tehlikesini göze alarak çalılıkların arkasında bir süre daha bekledi. Elbette kadınlar geri dönmediler; Yevgeni ise bekledi de bekledi; yerinden uzun süre kıpırdamadı. Ah, hayal gücü, kadının cazibesini nasıl da allayıp pulluyordu.

Ve bu böyle bir kez değil, beş altı kez tekrarlanıp durdu. Yevgeni kapıldıkça kapılıyordu Stepanida'ya. Kadın ona daha önce hiç o kadar çekici gelmemişti. Üstelik sadece çekici gelmekle kalmıyordu: Onu daha önce hiç böylesine pençesine almamıştı.

Yevgeni kendi üzerindeki bütün hâkimiyetini kaybettiğini hissediyor, bu da onu hasta ediyordu. Bu arada davranış ve tutumunu geçmişte olduğu gibi, bizzat en acımasız şekilde yargılayıp kendini suçluyordu ve arzularının ya da asıl, davranışlarının –çünkü ormanda öyle erketeye yatmak da bir davranıştı– alçakça, rezilce olduğunun bilincindeydi. Stepadina'yla, başkalarının bulunmadığı herhangi bir yerde karşılaşmasının ve ona sadece şöyle bir değmesinin, kendini arzularının seline bırakmasına yeteceğini ve sadece bir fırsat; karanlıkta ya da uzak bir yerde ona yaklaşıp hayvani tutkuların selinde utanma duygusunu etkisiz kılabileceği bir anı kolladığını biliyordu. Tam bir alçak olduğunu da çok iyi biliyor ve bu alçakça arzu ve hırsını hâlâ mücadele edip alt edemediği için kendinden iğreniyordu. Her gün kendisine güç vermesi, çürümesini, sefil, aşağılık duruma düşmesini önlemesi için Tanrı'ya dua ediyordu. Her gün, bundan böyle o yönde tek bir adım atmamaya, kadını aramamaya, onu tamamen unutmaya niyetleniyor; her gün şeytana uymaktan kurtulmak için yeni yollar arıyor ve onlara başvuruyordu.

Gelgelelim hepsi boşunaydı.

Bu yollardan biri, hiç durmadan bir şeylerle meşgul olmasıydı; bir başka çare ise, yorucu bedensel işlere dalması ve bu arada az yemesi; üçüncü bir çare de, bütün dünya; eşi, kaynanası, annesi ve köydekiler durumu fark edince içine düşebileceği utanç ve ayıbı kafasında canlandırmaya çalışmasıydı. Bütün bu yollara ve çarelere başvuruyor, hatta zaman zaman zafere ulaşabileceği duygusuna bile kapıldığı oluyordu. Ne var ki ona daha önce rastladığı ya da şimdilerde onu ot toplamaya gittiğinde gördüğü o lanet öğle saatleri gelip çattığında, her şeyi unutup ormanın yolunu tutuyordu.

Böyle beş işkence dolu gün geçti. Bu beş gün içinde onu sadece uzaktan görmüş, bir kez olsun onunla karşı karşıya gelmemişti.

XVI

Lisa’nın sağlık durumu bu arada iyileşmeye yüz tutmuş; yeniden ortalıkta dolaşmaya başlamıştı, ama kocasındaki nedenini açıklayamadığı değişiklikten huzursuz oluyordu.

Varvara Alekseyevna bir süre için çekip gitmiş; misafirlerden sadece amca kalmıştı. Maria Pavlovna her zaman olduğu gibi evindeydi.

Haziran fırtınalarının ardından sık sık olduğu gibi, iki gündür ardı arkası kesilmeyen yağmurlar başladığında, işte böyle, deliliğin sınırında bir ruh halindeydi Yevgeni. Tarladaki bütün çalışmalar durmuş, gübre bile nemden ve yolların yumuşaması yüzünden çiftlikten tarlaya götürülemez olmuştu. Herkes, her şey evdeydi. Dışarıda çobanların başı sürülerle dertteydi; uğraşa uğraşa sürüleri çiftliğe güç bela getirebiliyorlardı. İnekler, koyunlar çayırda yollarını şaşırıp sağa sola dağılıyor, köylü kadınlar yalınayak, çamura, gübreye bata çıka, bir yandan ağızlarına geleni söyleyerek yollarını şaşırmış inekleri yakalamaya çalışıyorlardı. Yağmur her yerde sel olmuş yollardan akıyor, ağaçların yapraklarından, otlardan sular damlıyor; saçaklardan ve borulardan, yerdeki hava kabarcıkları dolu su birikintilerine durmadan sular iniyordu.

Yevgeni o gün alabildiğine kederli ve düşünceli olan karısıyla evdeydi. Lisa onun keyifsiz, canı sıkkın halinin nedenini sormayı birkaç kez denemiş, Yevgeni huysuz ve öfkeli bir tavırla, “Bir şey yok,” deyip kestirip atmış, o da daha fazla sormamış, ama çok derin bir üzüntüye kapılmıştı.

Kahvaltının ardından oturma odasında oturuyorlardı. Amca, belki yüzüncü kez kibarlar dünyasındaki ilişkileri ve tanışıklıkları konusunda palavra sıkıp duruyordu. Lisa bir bebek yeleği örüyor ve içini çekerek havadan ve bel ağrılarından yakınıp duruyordu. Amca ona uzanmasını tavsiye etti, kendisi içinse bir şişe şarap rica etti. Yevgeni evde korkunç bir can sıkıntısı çekiyor, her şey hüzünlü, perişan, iç bunaltıcı, melankolik geliyordu. Bir yandan sigara içip kitap okuyor, ama okuduğunun tek kelimesini bile anlamıyordu.

“Şöyle bir çıkmalıyım,” dedi, “dün getirdikleri kenevir taraklarına bir göz atmam gerekiyor.” Kalkıp kapıya doğru yürüdü.

“Şemsiyeni al, n’olursun!”

“Niye ki? Deri ceketimi giyeceğim zaten. Sadece mandıraya kadar gideceğim.”

Yevgeni çizmeleriyle deri ceketini giydi ve fabrikanın yolunu tuttu. O, karşısına çıktığında daha yirmi adım bile atmamıştı. Kırmızı eteğini baldırlarının üzerinde toplamış ve bir eliyle başını ve omuzlarını örten şalını tutuyordu.

“Burada ne arıyorsun?” diye sordu Yevgeni. İlk anda onu tanımamış, tanıyınca da söylediğini geri almak için çok geç kalmıştı. Stepanida olduğu yerde duraklamış, Yevgeni’ye gülümseyen gözlerle uzun uzun bakmıştı.

“Buzağımızı arıyorum. Bu havada siz nereye gidiyorsunuz?” diye, sanki her gün onunla konuşuyormuş gibi samimi samimi sordu.

“Hadi, bahçedeki kulübeye gel,” dedi ansızın; sanki içindeki başka birisi kendi yerine konuşmuş gibi bu sözlerin dudaklarından nasıl döküldüğüne kendisi de şaşmıştı.

Stepanida şalına daha sıkı sarıldı, gözleriyle ona ‘olur’ anlamında işaret verdi ve bahçenin içinden geçerek zaten gitmesi gereken kulübeye doğru hızla yürüdü. Yevgeni de leylak ağaçlarının arkasından sapıp aynı kulübeye gitmek üzere yoluna devam etti.

“Sayın efendimiz!” diye bir ses duydu arkasından, “hanımefendi biraz gelmenizi rica ediyor.”

Bu, hizmetçi Mişa’ydı.

“Aman Tanrım, bu senin beni ikinci kez kurtarışın,” diye aklından geçirdi Yevgeni ve hemen döndü. Lisa, ona sadece, köydeki hasta bir kadına ilaç götüreceğine dair verdiği sözü hatırlatmak istemişti; ilacı hemen yanına almasını rica etti.

Lisa ilacı hazırlayana kadar beş dakika geçti. Yevgeni cebinde ilaçla evden çıktığında, evden onu görmesinler diye, hemen kulübenin yolunu tutmaya cesaret edemedi. Ancak gözden uzaklaşır uzaklaşmaz, hemen dönüş yapıp kulübeye yöneldi. Daha oraya varmadan kadını kulübenin ortasında, dudaklarında neşeli bir gülümsemeyle kendini beklerken

gördüğünü hayal etti. Ancak kulübeye girdiğinde kadın ortalıkta görünmüyordu ve daha önce orada olduğuna dair hiçbir belirti yoktu.

Yevgeni, “Ya buraya hiç gelmedi ya sözlerimi belki hiç duymadı ya da anlamadı,” diye düşünmeye başlamıştı. Az evvel kadının işitebileceği korkusuyla, kulübeye gitmesi için ancak kendi duyabileceği kadar mırıldanmıştı zaten. Ama belki de kadın buraya gelmeyi hiç istememişti. Kadının öyle hiç itiraz etmeden kendisini kollarına bırakacağına nereden vehmetmişti ki? Kadının kocası vardı. “Evet, gerçekten de öyle bir serseriyim ki; bir karım var hem de üstelik öylesine iyi bir kadın ve ben, yabancı bir kadının peşinden koşuyorum.” Saman damından suların damladığı kulübede oturmuş işte böyle düşünüyordu. “Ah, gelseydi ne büyük mutluluk olurdu ama! Dışarıda yağmur yağarken burada tamamen biz bize olurduk. Ona birkez daha sarılsam yeter; arkasından başıma ne gelirse gelsin... öyle ya,” diye aklına geldi birdenbire, “buraya gelmişse yolda muhakkak bir iz olmalı.” Yevgeni çadıra giden dar patikaya bakıp gerçekten de çıplak ayak izlerini fark etti. “Evet işte, o buradaydı. Tamam buraya kadar. Onu artık nerede görürsem; hemen ona gideceğim. Geceleyin ona gideceğim.”

Daha uzun süre kulübede öylece oturup kaldı ve sonunda kulübeyi ezik, yıkılmış, keder içinde terk etti. Köye giderek ilacı yerine verdi, eve döndü ve öğle yemeğini beklemek üzere odasında divana uzandı.

XVII

Öğle yemeğinden önce Lisa yanına geldi. Yevgeni'nin keyifsizliğinin ve huysuzluğunun nedeninin ne olabileceği konusunda hâlâ kafa patlatıp duruyor ve kayınvalidesinin, doğumu ille de Moskova'da beklemelerinde ısrarlı olmasından hoşlanmadığını düşünüyordu. Moskova'ya gitmeyip burada kalmakta kararlı olduğunu Yevgeni'ye söyledi. Yevgeni, karısının bekledikleri olaydan ne kadar korktuğunu ve çocuğun dünyaya sağlıklı gelmemesi olasılığından ne kadar endişelendiğini biliyordu. Bu nedenle karısının kendisi için her türlü fedakârlığa hazır oluşundan fazlasıyla etkilenmişti. İşte evde her şey dört dörtlüktü, iyi ve temiz; bir tek onun ruhunda her şey öylesine kirli ve tiksinti vericiydi. Yevgeni bütün bir gece boyunca, zaafı karşısında duyduğu o dürüstçe tiksintiye, meseleye bir son verme konusundaki kesin kararlılığına rağmen, sabah her şeyin kaldığı yerden devam edeceğini bildiğinden büyük bir acı çekiyordu.

Odasında bir aşağı bir yukarı gidip gelirken, "Hayır, bu böyle devam edemez," diye kendi kendine söylendi. "Bunun herhangi bir çaresi olmalı! Tanrım ne yapmam gerekir acaba?"

Birisi "yurtdışındakilere" özgü bir tarzda kapıyı vurdu. Bunun amca olduğunu biliyordu. "Girin!" dedi.

Amca, Lisa'nın sözcüsü olarak kendi kendine karar verip gelmişti.

"Biliyor musun, sevgili dostum, sende belli bir değişim fark ediyor, Lisa'nın da bundan endişelendiğini görüyorum. Şimdi bir tavsiyede bulunmak istiyorum. Gerçi burada başladığın işi yarım bırakmanın ve böylesine iyi işleyen bir fabrikayı yüz üstü koymanın sana çok zor geleceğini biliyorum; ama başka çaren var mı? Anlayacağın sana tavsiyem, seyahate çık. Hem senin hem de onun için en iyisi bu! Kırım'a gidin, derim. Orada iklim harikadır, ayrıca orada işinin ehli bir ebe de bulursun... Tam bağ mevsiminde orada olursunuz..."

"Dinleyin amcacığım," diye ansızın söze girdi Yevgeni, "sır saklayabilir misiniz? Çünkü beni çok korkunç, çok utanç verici bir sır eziyor..."

"Ama rica ederim, benden nasıl kuşku duyabilirsin ki?"

“Öyleyse dinleyin amcacığım; bana bir iyilik yapabilirsiniz; hatta daha da öteye beni kurtarabilirsiniz,” dedi Yevgeni. Ve sırrını pek saygı duymadığı bu amcaya açmak, karanlık yüzünü ona göstermek ve aynı zamanda kendini alçaltmak üzere olduğu düşüncesi onu rahatlatıyordu. Kendini suçlu hissediyor, kendini iğrenç, kötü bir insan olarak görüyor ve insanlara kim olduğunu, gerçek yüzünü göstererek kendini cezalandırma ihtiyacı duyuyordu.

“Konuş dostum, seni ne kadar sevdiğimi bilirsin,” dedi amcası; besbelli ki bir sırrın, hem de görünüşe bakılacak olursa çok berbat bir sırrın var olmasından ve birazdan bu sırrı öğrenecek olmasından, üstelik kendisinin bir işe yarayacağından çok memnundu.

“En başta, çok iğrenç biri olduğumu, işe yaramazın biri, bir serseri, evet, gerçekten de bir serseri olduğumu söylemeliyim...”

“Sen neler söylüyorsun?” dedi amcası boynunu şişirerek.

“Lisa’nın, bu temiz, sevgi dolu varlığın kocası olan ben, bir köylü kadınıyla düşüp kalkıyor, onu aldatmak istiyorsam bu serserilik değil de nedir?”

“Sadece istiyorsun; yani henüz aldatmadın değil mi?”

“Hayır... ya da aslında: Evet, onu hemen hemen aldattım sayılır ve şimdiye kadar hâlâ olmadıysa, bu en azından bana bağlı bir şey değildi. Ben buna çoktan can atıyordum; sadece engellendim ve hâlâ da yapabilirim... şimdi, şu anda; ne yapacağımı bilmiyorum...”

“İyi de, lütfen bana önce bir açıkla...”

“Öyleyse dinle. Henüz evli değilken burada köyden bir kadınla ilişkiye girme salaklığında bulundum... anlayacağın onunla ormanda, tarlada buluştum...”

“Güzel miydi bari?” diye sordu amca.

Yevgeni bu soru üzerine alnını kırıştırdı; ancak yardıma o kadar muhtaçtı ki, bu soruyu duymamış gibi yaptı.

“Anlayacağınız, meselenin daha sonra herhangi bir sorun olmayacağını, ilişkiyi canımın istediği an kesebileceğimi, böylelikle her şeyin biteceğini düşünmüştüm,” diye sözlerini sürdürdü Yevgeni. “Evliliğimden önce gerçekten de ilişkimi kestim ve onu bir yıl boyunca bir daha ne gördüm ne de düşündüm.” Kendi ağzından kendi ruhsal durumunun anlatılışını duymak Yevgeni’ye çok tuhaf, acayip gelmişti; ama sözlerini sürdürdü: “Derken günün birinde, nasıl olduğunu gerçekten bilmiyorum; hani insanın büyülere filan inanacağı geliyor, birdenbire onunla yüz yüze geldim; gelince de yüreğime yerleşen bir kurt içimi kemirmeye başladı. Kendime lanet ediyor, eylemimin, hani her an gerçekleştirebileceğim eylemimin utanç verici olduğunu kabul ediyorum... ediyorum ama, gene de üzerine üzerine gidiyorum ve hâlâ gerçekleştirmedimse bu sırf Tanrı’nın beni koruması sayesinde oldu. Dün Lisa beni çağırttığında tam da ona gidiyordum...”

“Nasıl yani, yağmurda mı?”

“Evet, artık dayanamıyorum amcacığım; ben de bunu size söylemeye ve sizden tavsiye rica etmeye karar verdim.”

“Elbette, böyle bir ilişkinin insanın kendi çiftliğinde yürümeyeceği kesin. Dedikodu olabilir. Lisa’nın güçsüz olduğunu ve korunmaya muhtaç bulunduğunu görüyorum. İyi de, bu niçin ille de burada, insanın kendi çiftliğinde olsun ki?”

Yevgeni bir kez daha amcanın sözlerini duymazlıktan gelmeye ve meselenin özüne inmeye çalıştı.

“Beni kendimden kurtarın,” dedi, “sizden rica ettiğim bu. Bugünkü niyetim bir rastlantı sonucu son anda boşa çıktı, ama yarın, ya da başka herhangi bir seferinde beni niyetimden alıkoyan biri çıkmayabilir. Artık peşinde olduğumu da biliyor. Beni yalnız bırakmayın ki...”

“Tabii, tabii,” dedi amca. “Peki de, ona bu kadar âşık mısın?”

“Kesinlikle değilim. Aşk değil bu... beni boyunduruk altına almış, elimi kolumu bağlamış olan herhangi bir güç. Ne yapacağımı bilemiyorum, belki gücümü yeniden kazanırım...”

“En iyisi gene de tavsiyeme uymanız olacaktır sanırım,” dedi amca. “Kırım’a gidelim...”

“Evet, öyle, seyahate çıkalım. Ama burada olduğumuz sürece benim sırdaşım olmanızı rica ediyorum.”

XVIII

Yevgeni'nin sırrını amcaya açması, ama asıl o yağmurlu günün ardından duyduğu vicdan azabını ve utancı anlatması, aklını oldukça başına getirmişti. Yalta'ya yolculuk bir hafta sonra başlayacaktı. Bu arada Yevgeni yolculuk için gerekli parayı bulmak üzere kente inmiş ve gerek evde gerekse işyerinde gerekli bütün talimatları verip düzenlemeleri yapmıştı. Neşesine tekrar kavuşmuş, karısına sevecen davranmaya başlamış ve görünür biçimde canlılığına kavuşmuştu.

O yağmurlu günün ardından Stepanida'yı bir daha görmeden karısıyla birlikte Kırım'a gittiler. Burada iki enfes ay geçirdiler. Yevgeni o kadar çok yeni şey görüp yeni izlenimler edindi ki, geçmişte olmuş her şey, en azından ona kalacak olursa, hatıraları arasından silinip gitmişti. Özellikle yakın ilişkiler kurdukları eski tanıdıklarla karşılaştılar ve ayrıca yeni kimselerle tanıştılar. Kırım'da geçirdikleri günler Yevgeni'ye sürekli, tek bir bayram gibi geldi; ayrıca bugünler onun için öğretici ve yararlı oldu. Kırım'da hükümetin soylu mareşallarından, liberal eğilimli, aklı başında biriyle tanıştı; adam, Yevgeni'yi çok sevdi ve ona çok değerli öğütler verip yol gösterdi, ayrıca kendi partisine katılmasını sağladı.

Ağustosun sonuna doğru Lisa güzel, sağlıklı bir kız doğurdu. Doğum hiç beklenmedik bir anda ve çok kolay gerçekleşti.

Eylülde Irtenyevler yeni bir yolculuğa çıktılar. Lisa bebeği besleyemediği için, yanlarına süt annesini de almış çocukla birlikte dört kişi eve dönüyorlardı. Geçmişte üzerine çökmüş kâbustan tamamen kurtulmuş halde Yevgeni yepyeni, mutlu biri olarak yuvaya dönmekteydi. Bütün kocalar gibi, doğum sırasında yaşadığı onca ıstıraptan sonra karısını daha da çok sevdi. Çocuğunu kucağına aldığında yaşadığı duygular onun için yeni ve çok hoştu, ama sanki biri onu gıdıklıyormuş gibi, bu duygular ona biraz da gülünç geliyordu.

O zamana kadar bütün zamanını ve enerjisini alan ekonomik işlerin arasına, eski soylu Mareşal Dumşkin'ne yakınlaşması sayesinde, kırsal arazinin özyönetiminde söz sahibi olma merakıyla birlikte yeni bir boyut girdi. Bu durum Yevgeni'nin hırsını ve bir yurttaş olarak görev duygusunu kamçılamıştı. Ekimde olağanüstü bir meclis toplanacak ve bu mecliste

Yevgeni aday olacaktı. Geri döndükten sonra bir kez şehre, bir kez de Dumşkin’e gitti.

Şeytana uyması ve iç mücadelesi yüzünden bir zamanlar çektiği acıları hemen hemen hiç düşünmüyor, hatta doğru dürüst kafasında bile canlandıramıyordu. Olup bitmiş bu şeyler şimdi ona, başına musallat olmuş zihinsel, ruhsal bir arıza gibi geliyordu.

Kendini o kötü, nahoş olayların hepsinden öylesine kurtulmuş hissediyordu ki, ilk fırsatta yöneticiye, kadının ne olduğunu sormakta bile bir sakınca görmemişti. Daha önce de kendisiyle kadın hakkında konuştuğuna göre, şimdi de bu konuda artık rahat davranabilirdi.

“Yani,” diye söze girdi, “Sidor Peçnikov hâlâ köye dönmedi mi?”

“Hayır, kendisi hâlâ şehirde!”

“Peki, karısı ne yapıyor?”

“ Ah, çürümüş bir karı bu. Şimdilerde yeniden Senovey ile ilişki kurdu. İpini iyice kopardı.”

“Daha iyi,” diye düşündü Yevgeni. “Harika işte, onu artık umursamaz oldum. Nasıl da değiştim!”

XIX

Yevgeni’nin istediği her şey olmuş, çiftlik ona kalmıştı, fabrika tıkır tıkır işliyordu; pancar hasadı çok iyi gitmişti ve de iyi para kazanma ihtimali çok yüksekti. Karısı çok rahat bir doğum yapmış; kaynana yolculuğa çıkmış ve kırsal bölgedeki seçimde oy birliğiyle seçilmişti.

Yevgeni, seçimin ardından şehirden eve döndü. Seçildiği için şehirde kendisine iyi şanslar dilenmiş; Yevgeni teşekkürlerini dile getirmiş ve toplu yemekte beş bardak şampanya içmiş, yeni hayatıyla ilgili planları kafasında uçuşmaya başlamıştı; eve dönerken karısını düşünüyordu. Tarlalara kocakarı yazı yayılmıştı. Gün güzeldi; güneş pırıl pırıl parlıyordu. Yevgeni topraklarındaki çiftliğe yaklaştıkça, seçildiğine göre, ne zamandır hayalini kurduğu o kamusal görevlerini nasıl yerine getirmesi gerektiğini düşünüyordu. Resmi konumu ona, iş yerleri yaratarak halka yardımcı olma imkânı vermekle kalmayacak, aynı zamanda nüfuzu sayesinde halk yararına adımlar atmasını sağlayabilecekti. Üç yıl sonra hem kendi köylülerinin hem de bütün öteki köylülerin kendisi hakkında nasıl bir yargıya varacaklarını kafasında canlandırmaya çalışıyordu. Köy yolunda ilerleyip dolu kovalarıyla yolunun üstünden geçmekte olan köylü bir erkekle kadın gördüğünde, “Örneğin şunlar?” diye sordu kendi kendine. Köylüler önce yolun üstünde dikilip kaldılar, ardından kenara çekilip arabaya yol verdiler. Köylü, yaşlı Peçkinov’tu kadın ise Stepanida. Yevgeni ona baktı, onu tanıdı ve hiç heyecanlanmadan sükûnetini koruyunca buna çok sevindi. Stepanida hâlâ eskiden olduğu gibi güzeldi, hoş görünüyordu; ama bu Yevgeni’yi hiç etkilemedi.

Eve geldi. Lisa onu dış merdivenlerde karşıladı. Harika bir akşamdı.

“Eh, artık seni tebrik edebiliriz herhalde?” dedi amca.

“Evet, seçildim.”

“Ooh, harika bu. Şampanyaları patlatabiliriz!”

Ertesi sabah Yevgeni, tekrar olanca gayretiyle, biraz ihmal etmiş olduğu işlere sarıldı. Çiftliğin tarla bölümünde yeni bir harman makinesi çalışmaya başlamıştı. Yevgeni makinenin işleyişini seyrettikten sonra çalışan kadın işçilerin arasından yürüdü. Herhangi bir şeyin özellikle gözüne batmaması

için gayret ediyordu etmesine, ama bütün çabalarına rağmen tam o sırada saman taşıyan Stepanida’nın siyah gözlerini ve kırmızı eşarbını iki kez fark etti. İki kez yan gözle kadına baktı ve yeniden içinde bir şeylerin kabarıp yükseldiğini hissetti; peki, neyin nesiydi bu, anlayabilecek durumda değildi. Ancak ertesi gün, yeniden atla çiftliğin dış bölümündeki harman yerine gelip iki saat boyunca ayak altında aylak aylak dolanırken, genç kadının o güzelim, hoş görüntüsüne gözleri kayıp durdukça, işte şimdi, işinin gerçekten de bitmiş, ümitsiz bir vaka haline gelmiş olduğunu hissetti. Şu korkunç acılar, yürek sızıları yeniden başladı; paçasını kurtarmasına imkân bulunmayan o berbat endişe ve korku onu yeniden pençesine aldı.

***

Beklediği de başına gelmekte gecikmedi. Ertesi günün akşamı nasıl olduğunu bilmeden, kendini evinin arkasında, samanlığın tam karşısında, o sonbaharda buluştukları yerde buldu. Tesadüfen oradan geçiyormuş gibi yapıp durdu ve bir sigara yaktı. Komşu köylü kadın onu gördü ve Yevgeni birkaç adım gerileyince, kadının birisine: “Hadi gitsene, seni bekliyor; yemin ederim ki, orada duruyor, salak karı, hadi git!” dediğini duydu.

Yevgeni bir kadının; –evet bu oydu, ta kendisi– samanlığa nasıl koştuğunu gördü, ama kendisi, tam o sırada karşıdan bir köylü geldiğinden, peşinden gidemeyip eve döndü.

XX

Oturma odasına adımını atınca buradaki her şey ona alabildiğine yabancı, doğallıktan uzak geldi. Sabahın erken saatinde, bu delilikten, çılgınlıktan kurtulmaya, her şeyi unutmaya, hiçbir şey düşünmemeye kararlı bir halde, dipdiri, canlı ve neşeli uyanmıştı. Öğleden önce hiç farkında olmadan, bu ruh hali yavaş yavaş dağılmaya başlamış, işine yönelik ilgisi uçup gitmiş, bütün bu bağlardan kurtulma isteği doğmuştu. Daha önce kendisine önemli gelip onu sevince boğan şeyler şu anda el atmaya değmez, önemsiz görünmeye başlamışlardı. Tamamen bilinçdışı bir sürüklenişle her türlü meşguliyetten kurtulmaya çalışıyordu şimdi; sakin sakin durumunu düşünebilmek ve aklını başına toplayabilmek için bunu gerekli görüyordu; bu amaçla yalnız kalmaya çalıştı. Gelgelelim yalnız kalır kalmaz da bahçede ve ormanda dört dönmeye başladı. O kirli hatıralarıyla, hani onu karşı konmaz bir güçle çeken hatıralarıyla ilintili olan yerleri arıyordu. Gerçi kendini, bir şeyler düşünebilmek için böyle aylak aylak dolanıp durduğuna inandırmaya çalışıyordu, ama hiçbir şey düşündüğü yoktu; sadece bir deli gibi, herhangi akla yatkın bir nedeni olmaksızın bekliyordu; belki Stepanida bir mucize sonucunda, kendisinin, özlemini çektiğini tahmin eder de, buraya hiç kimsenin, hiçbir şey görmeyeceği bir yere, belki de geceleyin ay yokken ve her yer karanlıkken gelir o da onu kendine çekip bedenine dokunabilir diye bekliyordu.

“Evet, işte payıma düşen: İşime öyle gelince onunla ilişkimi kesmeye kalktım,” diye kendi kendine konuşmaya başladı. “Sırf sağlığım nedeniyle genç, taze, temiz bir kadınla ilişki kurmak istedim. Şimdi, kadınlarla böyle oynanmayacağı ortaya çıkıyor işte. Onu istediğim an kullanabileceğimi, alabileceğimi sandım; şimdi o beni aldı ve bırakmıyor. Özgür olduğumu sanıyordum, oysa ne zamandır özgür değildim. Evlendiğimde kendi kendimi kandırdım. O günden bu yana yaptığım her şey çılgıncaydı, aldatmaydı. Onunla ilişkiye girdiğimde, kocasıymışım gibi yepyeni bir duygu benliğimi sarmıştı. Ondan hiç ayrılmamalıydım...

“Benim için artık iki türlü hayat mümkün: Bunlardan biri Lisa ile başlattığım hayat; resmi, kamusal konumum, statüm, ticari işlerim, çiftlik, çocuk, insanların bana duydukları saygı. Bu hayattan yana karar verirsem Stepanida burada kalamaz. O zaman da istediğim gibi, çekip gitmesi şart ya

da arkasında hiçbir iz bırakmaması için yok edilmeli. Öteki hayat şöyle olabilir: Onu kocasının elinden alırım, ona para veririm ve her türlü rezilliği, ayıbı, utancı sineye çeker, onunla birlikte yaşarım. Ancak bu durumda Lisa ve küçük Mimi’ye veda etmek zorunda kalırım. Ya da hayır, çocuk bir engel oluşturmaz, ama ya Lisa, o zaman burada kalamaz, çekip gitmesi şart olur. Her şeyi öğrenmeli, bana lanet edip çekip gitmeli, Lisa’ya, onu bir köylü karısıyla değiştiğimi, bir sahtekâr, alçak bir serseri olduğumu söylemek zorundayım. Ama hayır, bu fazlasıyla tehlikeli; böyle bir şey olmaz! Ama niye olmasın ki?” diye zorlayıp duruyordu düşüncelerini, “mesela Lisa hastalanıp ölebilir. Lisa ölse... evet, bu harika olurdu...

“Harika mı? Ne tür bir serseriyim ben! Hayır, ille de birinin ölmesi gerekiyorsa bu öteki kadın olmalı. Stepanida bir ölse; ah, bir ölse!..

“İnsanın karısını ya da sevgilisini nasıl ve niçin zehirlediğini ya da vurup öldürdüğünü kavrayabiliyorum. Eline bir tabanca alıyor, ona bir randevu veriyorsun, sonra ona sarılmak yerine göğsünün ortasına bir mermi sıkıyorsun ve her şey bitiyor...

“Şeytanın ta kendisi o; ete kemiğe bürünmüş şeytan! Ben istemeden beni boyunduruk altına aldı.[5]

“Onu öldürmeli miyim? Sadece iki çıkış yolu var: Ya karım bu dünyadan gitmeli ya da o. Çünkü şu ana kadar olageldiği gibi yoluma devam etmem artık imkânsız.

“Bu tamamen imkânsız! Her şeyi iyice düşünmeli ve bunun ne gibi sonuçlara yol açabileceğini açık seçik önüme koymalıyım. Her şey eskisi gibi devam etse neler olabilir? Olacak şu; her şeyden vazgeçtiğime ve artık onu düşünmek istemediğime kendimi inandırmaya çalışacağım, ama bunların hepsi bir niyet olmaktan öteye geçemeyecek, akşam olunca gene evinin arkasındaki samanlıkta pusuya yatacağım ve o pusuda beklediğimi zaten bildiği için bana gelecektir.

“Ve millet bunu öğrenecek, kalkıp karıma söyleyecek ya da yalan söyleyemeyeceğim için gidip bizzat kendim söyleyeceğim. Böyle yaşamaya devam etmem artık kesinlikle imkânsız. Muhakkak ki herkes olup biteni öğrenecek. Paraşa ile Schmied de. Böyle yaşamak mümkün mü yani?

“Elbette, kesinlikle mümkün değil. Düşündüğüm gibi sadece iki çıkış yolu var: Ya karımı öldürmeliyim ya da onu. Ama dur... evet, öyle ya: Üçüncü bir yol daha var; kendimi öldürmem,” dedi Yevgeni birden kendi kendine. Bunu düşünür düşünmez de buz gibi bir ter başından aşağıya indi.

“Evet, kendimi öldürmem şart; o zaman onu öldürmeme gerek kalmaz.” Ve Yevgeni’nin bütün benliği bu korkuyla dolup taşmaya başlamıştı; çünkü kendisi için sadece tek çıkış yolunun bu olduğunu hissediyordu. “Bir tabancam var ya... peki gerçekten de kendimi öldürecek miyim? Bunu şimdiye kadar hiç düşünmemiştim; ne kadar ilginç!..”

Yevgeni odasına dönüp içinde tabancanın bulunduğu dolabın yanına gitti. Tam dolabı açmıştı ki, karısı odaya girdi.

XXI

Yevgeni tabancanın üstüne bir gazete fırlattı.

“Hep aynı şey,” dedi Lisa, Yevgeni’ye şöyle bir baktıktan sonra.

“Aynı şey mi, ne demek istiyorsun?”

“Bana içini açmaya yanaşmadığın zamanlardaki o korkunç yüz ifadesini tekrar taşımaya başladın. Genya sevgilim, ne olursun söyle, neyin var? Sana korkunç acı verdiğini görüyorum. Söyle bana, seni rahatlatacaktır. Neyse ne, her halükârda böyle acı çekmeye devam etmek yerine, söylemen çok daha iyi olacaktır. Biliyorum, çok kötü bir şey olamaz zaten.”

“Emin misin bundan? Sadece önce...”

“Söyle bana, söylemeden seni bırakmayacağım.”

Yevgeni acı acı gülümsedi.

Ona söylemeli miydi? Hayır, imkânsızdı, zaten şunun şurasında, anlatacak olmuş bitmiş ne vardı ki? Gerçi tam o sırada süt anne odaya girip çocukla gezintiye çıkıp çıkamayacağını sormasa belki de ona durumu anlatacaktı. Lisa çocuğu giydirmek üzere odadan çıktı.

“Anlatacaksın bana öyle değil mi? Hemen dönüyorum.”

“Evet, belki.”

Lisa sonraları, bu sözlere eşlik eden o zoraki gülümsemeyi hiç unutamayacaktı. Çıkıp gitti.

Yevgeni bir hırsız gibi çarçabuk tabancaya sarılıp onu kılıfından çekip aldı. Tabanca doluydu; ancak çok uzun bir zaman önce doldurulmuştu; tabancada bir mermi eksikti.

“Peki şimdi ne olacak?”

Yevgeni tabancanın namlusunu şakağına dayayıp bir an tereddüt etti. Ne var ki Stepanida’yı, onu görmeme kararını; bütün o şeytana uymaları; bitip tükenmez tökezlenmelerini ve yalpalamalarını, kendini bekleyen yeni

mücadeleyi düşününce dehşete kapılıp, “Hayır, böylesi daha iyi!” deyip tetiğe bastı.

Lisa çılgınlar gibi odaya koştuğunda –zaten merdivenleri inmeye bile vakit bulamamıştı– Yevgeni yerde yüzü koyun uzanmış yatıyordu. Koyu, sıcak kanlar yaradan fışkırıyor, ceset hâlâ gerilip kasılıyordu.

Adli soruşturma başlatıldı. Kimse bu intiharının nedenini kavrayıp açıklayamıyordu. Amca, bu intiharın, Yevgeni’nin iki ay önce kendisine yaptığı itiraflar ile bir ilintisi olabileceğini bir an bile aklının ucuna getirmedi.

Varvara Alekseyevna, bunu zaten hep tahmin edip önceden söylediğini iddia etti. Ona göre, Yevgeni biriyle tartışıp kavga ederken bu her zaman belli oluyordu. Lisa ile Mariya Pavlovna onun bu talihsiz eylemi niçin gerçekleştirdiğini bir türlü anlayamıyorlardı ve doktorlar, Yevgeni’nin akıl hastası olduğunu iddia ettiklerinde onlara inanmadılar. Yevgeni’nin bedenen ve ruhen tanıdıkları yüzlerce insandan çok daha sağlıklı olduğunu bildiklerinden doktorların yargısına katılmaları imkânsızdı.

Gerçekten de, Yevgeni Irtenyev o zamanlar akıl hastası idiyse, bütün insanlar akıl hastasıdır; ama en ağır akıl hastası olanlar; kendilerinde farkına varmadıkları akıl hastalığı belirtilerini başkalarında görmek isteyenlerdir.

Yasnaya Polyana, 10-19 Kasım 1889

***

SON BÖLÜMÜN İKİNCİ FİNALİ

Onu öldürmeli miyim? Sadece iki çıkış yolu var: Ya karım bu dünyadan gitmeli ya da o. Çünkü şu ana kadar olageldiği gibi yoluma devam etmem artık imkânsız," diye söylendi Yevgeni; masaya yaklaştı; çekmeceden tabancasını aldı, baktı; bir mermi eksikti ve tabancayı pantolonunun cebine soktu.

"Aman Tanrım, neler yapıyorum ben!" diye bağırdı, ellerini kavuşturup dua etmeye başladı. "Bana yardım et Tanrım; kurtar beni! Kötü bir niyetim olmadığını biliyorsun, ama ben kendi başımın çaresine bakabilecek durumda değilim. Bana yardım et!" diye konuştu ve aziz resiminin önünde istavroz çıkardı. "Hayır, gerçekten de artık kendi kendimin hâkimi değilim," diye düşündü; "biraz hareket etmeliyim, her şeyi yeni baştan düşünmek istiyorum."

Hole çıktı; kısa kürk ceketini ve lastik ayakkabılarını giydi ve dış merdivenlere doğru yürüdü. Bahçeden geçerek, irade dışı bir hareketle çiftliğin dışına, harman makinesinin bulunduğu yere doğru yürüdü. Makine hâlâ çalışıyor; şangırtıları, gürültüsü ve makinenin başında çalışan delikanlıların bağırtıları duyuluyordu. Buğday ambarına girdi. Stepanida buradaydı. Bakışları hemen kadını buldu: Kadın başakları demetliyordu; Yevgeni'yi görünce gözleri gülümsedi. Neşeli ve şuh hareketlerle yerlere saçılmış başakların üzerinde dolaşıyor; onları tırmıkla toplayıp hızla ve ustaca demetler yapıyordu. Yevgeni ona bakmamak için akla karayı seçiyordu; ama sonunda dayanamayıp Stepanida'nın bulunduğu yere baktı. Ancak, kadın onun görüş açısından çıkınca kendine gelebildi. Yönetici, tarlada yatan hasadı harman makinesine vereceklerini, bunun fazlasıyla zamana ve zahmete mal olacağını; ürünün ise pek fazla olmayacağını söylüyordu. Yevgeni dövenin, ara sıra kötü bağlanmış bir demet içinden geçerken paldır küldür sesler çıkardığı tamburunun yanına gitti ve ambara konan hasattan geriye ne kadar kaldığını sordu.

"Beş araba kadar olmalı."

"O zaman..." diye söze girdi Yevgeni ama lafının sonunu getiremedi. Stepanida tamburun ta dibine kadar sokulmuş, altındaki sağa sola saçılmış başakları tırmıkla topluyor, bir yandan da onu bakışlarıyla yakıp duruyordu.

Bu bakışlar, aralarındaki neşeli, dertsiz, sıkıntısız bir aşkı, Yevgeni'nin, kendisini nasıl özlediğini ve arzu ettiğini anladığını ve kendisi yüzünden samanlığa kadar geldiğini bildiğini anlatıyordu. Yevgeni bu bakışlarda, Stepanida'nın her zaman olduğu gibi, herhangi bir şart öne sürmeden ya da sonuçlarına aldırış etmeksizin kendisiyle yaşamaya ve mutlu olmaya hazır olduğunu okuyordu. Yevgeni, kendini tamamen onun gücüne teslim olmuş hissediyor, ama ona teslim olmaya yanaşmıyordu.

Birden aklına duası geldi ve onu tekrarlamaya çalıştı. Kendi kendine dua ediyordu, ama bunun bir işe yaramadığını fark etmekte gecikmedi. Kafasını meşgul eden tek bir düşünce vardı: Bu, başkaları fark etmeden ona nasıl olup da bir randevu verebileceği düşüncesiydi.

"Burada işimizi bitirince ne yapalım?" diye sordu yönetici. "Yeni bir hasat bölümüne geçelim mi, yoksa yarına kadar bekleyelim mi?"

"Evet, evet..." diye cevap verdi Yevgeni ve irade dışı bir hareketle Stepanida'nın başka bir kadınla başakları taşıdığı yere doğru yürüdü.

"Kendimin hâkimi olamayacak mıyım?" diye söylenip duruyordu. "Bu olayla birlikte yok olup gitmem mi gerekiyor gerçekten? Ah Tanrım!.. Tanrım mı, Tanrı manrı yok ki... sadece tek bir şeytan var ve bu şeytan o. Beni boyunduruk altına aldı bu şeytan. Ama hayır, buna katlanmayacağım, katlanamayacağım! Şeytan... Şeytan!.."

Yevgeni kalkıp Stepanida'nın arkasından gitti, ona yaklaşıp sırtından bir, iki, üç kez ateş etti. Kadın hemen devrilip oracıkta başakların üzerine yığılıverdi.

"Aman Tanrım bu ne?" diye kadınlar bağrıştılar.

"Tesadüf değildi, hayır... onu bile bile vurdum!" diye bağırdı Yevgeni. "Polisi çağırın!"

Eve dönüp karısına bir şey söylemeden odasına girip kapandı.

"Yanıma sakın gelme!" diye kapıdan karısına seslendi, "nasıl olsa her şeyi öğreneceksin!"

Bir saat sonra zili çalıp içeriye giren hizmetçiye:

“Git bak bakalım Stepanida hâlâ yaşıyor mu?” dedi.

Hizmetçi olup biten her şeyden haberdardı ve kadının yaklaşık bir saat önce öldüğünü söyledi.

“Öyle mi, bu iyi. Beni yalnız bırak ve polis ya da savcı gelince bana haber ver!” dedi.

Hem komiser hem de savcı ertesi gün çıkageldiler ve Yevgeni, karısına ve kızına veda ettikten sonra hapishaneye götürüldü.

Mahkemeye çıkartıldı. Ağır ceza mahkemelerinin kurulduğu ilk yıllardı. Fiili, akli bir dengesizlik anında işlediği kabul edildi ve sadece kilisede tövbe etmeye mahkûm oldu. Dokuz ay boyunca gözaltında tutuldu, ardından bir ay için bir manastırda tövbe etme mecburiyetini yerine getirdi.

Hapisteyken kendini alkole vermişti; manastırda alkole devam etti ve iflah olmaz bir alkolik olarak evine geri döndü.

Varvara Alekseyevna, bunu zaten hep tahmin edip önceden söylediğini iddia etti. Ona göre, Yevgeni biriyle tartışıp kavga ederken bu her zaman belli oluyordu. Lisa ile Mariya Pavlovna onun bu talihsiz eylemi niçin gerçekleştirdiğini bir türlü anlayamıyorlardı ve doktorlar, Yevgeni’nin akıl hastası olduğunu iddia ettiklerinde onlara inanmadılar. Yevgeni’nin bedenen ve ruhen tanıdıkları yüzlerce insandan çok daha sağlıklı olduğunu bildiklerinden doktorların yargısına katılmaları imkânsızdı.

Gerçekten de, Yevgeni Irtenyev o zamanlar akıl hastası idiyse, bütün insanlar akıl hastasıdır; ama en ağır akıl hastası olanlar; kendilerinde farkına varmadıkları akıl hastalığı belirtilerini başkalarında görmek isteyenlerdir.

DİPNOTLAR

[1]*Auktorial*: Üçüncü tekil kişi anlatımda, yazarın yorumlayıcı, açıklayıcı, uyarıcı vb. olarak, araya girdiği, her şeyi bilen, öngören ve tahmin edebilen yetkin bir bilinç olarak anlatıya müdahale edebildiği anlatım tarzı. (Ç.N.)

[2]*Desyatin*: 1.093 hektar.

[3]Savaşlardan önce ve sonra doğumlarda patlama yaşandığı kanaatine dayalı bir inancın ifadesi. (Ç.N.)

[4]Hıristiyanlarda, özellikle Katoliklerde, bir azizin ismini taşıyan kişi o azizin Katolik takvimindeki gününü isim günü olarak kutlar. İsim günlerinde insanlar hediyeler alır, arkadaşları ve aileleriyle bu günü kutlarlar.

[5]Buradan sonraki bölümün ikinci bir versiyonu var. Bkz. 113.